

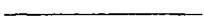
TRANSILVANI'A.

FÓI'A ASOCIATIUNEI TRANSILVANE

PENTRU

LITERATUR'A ROMANA SI CULTUR'A POPORULUI ROMANU.

ANULU ALU XIX-^{LEA}

1888.

Editoriu: comitetulu asociatiunei.

Redactoriu: G. Baritiu.

BIBL. UNIV. CLUJ-SIBIU
Nr. 4797-1941.

SIBIIU.

Tipariulu tipografiei archidiecesane.

SUMARIULU

materiiloru cuprinse in „Transilvani'a“ cursulu XIX din anulu 1888.

	Nr. Fóiei		Nr. Fóiei
Unele lucrari de ale academiei romane	1—2	Despre colectiuni de documente adunate pentru academi'a romana de George Baritiu	7—10
Amintiri despre Grigorie Alexandrescu de Ioanu Ghic'a	1—2	Iacobu Bolog'a †	11—12
Dómn'a Antonin'a de Gerando directór'a scólei superióre de fete in Clusiu de G. Baritiu	1—2	Despre documente relative mai alesu la istori'a bisericésca a Romaniloru de G. Baritiu	11—12
Carte noua despre Romani si Romani'a „Darstellung des Landes und der Leute von R. Bergner. Recensiune de G. Baritiu	1—2	Folosulu Culturei, dissertatiune citita in adunarea despartimentului din Dev'a de I. Lazarici	11—12
Etymologicum magnum Romaniae si starea in care actualmente se afla limbistic'a comparativa in Romani'a. Recensiune de Dr. Ioanu Crisianu profesoru	1—2	Cuvente sufletesci de Carmen Sylv'a	11—12
Caderea Plevnei. Pericope din Istori'a resboiului din 1877/8 scrisa de colonelulu Teodoru C. Vacarescu	3—4	Academi'a romana, publicatiunea premiiloru	11—12
Biografi'a dómnei Carmen Sylv'a dupa Universum Privire istorica asupr'a monastirei si episcopiei Curtii de Argesiu reproductiune	3—4	Schitie biografice din viati'a judelui Ioanu Țiție de P. Murasianu	11—12
„Unu actu de rea credintia“ (apararea institutului de fete) de G. Baritiu	3—6	In memori'a lui Carolu Davila	11—12
Colect'a de bani pentru fostulu satu Tofaleu desfiintiatu de càtra br. Carolu Apor	3—4	Discursulu protopopului Ioanu Popescu pronuntiatu la inchieierea anului scol. alu scólei superióre de fete	13—14
Relatiune adeverata despre schimbarile intemplate in tómn'a trecuta la scól'a si la internatulu romanescu de fete	5—6	Raportu asupr'a rezultatului examenelor publice a scólei sup. de fete de I. Popescu cá delegatu	13—14
Conspectulu elevelor din internatulu scólei civile de fete	5—6	Date statistice mai nóue din Vien'a	13—14
Scól'a de fete in Iasi inainte cu 54 de ani	5—6	Conspectulu càrtiloru remase dupa rep. consiliariu de curte Iacobu Bolog'a, daruite Asociatiunei Transilvane	13—14
Academi'a romana. Publicatiune	5—6	Program'a pentru adunarea generala dela Abrudu, Raportulu Comitetului, Consemnarea stipendiiloru, — a membriloru noi, — a membriloru repausati; ratiociniu pe anulu 1887 si proiectulu de budgetu pe 1889; raportulu cassariului, tóte acestea acte	15—16
Colect'a pentru scól'a de fetitie urđita de P. Cosm'a, continuata preste anu, dara inceputa in 1887	5—6	Cincispredecece ani din activitatea Asociatiunei Transilvane de G. B.	17—24
De cându se afla scóle de fete in „Transilvani'a“ de Georgé Baritiu	7—8	Suvenire dela Adunarea generala din Abrudu	17—18
Dela adunarea generala a bancei „Albin'a“ 30 Martie n. 1888	7—8	Scól'a civila de fete, anuntiulu directiunei pe anulu scolasticu 1888/9	18
Academi'a romana. Deschiderea prin rege. Program'a	7—8	Cestiunea educatiunei femeii, dissertatiune de Dr. P. Spanu	19—20
Documente pentru limba si istoria. O diploma din 1662	7—8	List'a membriloru de nou insinuati la adunarea generala din Abrudu	19—20
Scóle si internate de fete in Romani'a de G. Baritiu	<u>7—10</u>	Din numismatic'a Transilvaniei, dissertatiune de Basiliu Basiot'a avocatulu	21—22
Academi'a romana, sesiunea generala, raportulu secretariului generalu Dimitrie Sturdz'a	9—10	Invetiamentulu la noi, privitu in rezultatele lui actuali dissertatiune de P. Petrisioru	21—22 ✓
Ioanu Popescu, Psihologi'a empirica de George Pletosu	9—10	Not'a redactiunei la dissertatiunea Petrisioru	22
Nunt'a la romani studiu ethnograficu comparativu, datu in concursu, Recensiune de G. B.	9—10	Expositiunea universala din Parisu pe 1889, extrasu din regulamentululu ei	22
		Poesi'a poporala, dissertatiune de P. Muresianu Archeologia	23—24
		Calle ferate romane	24
		Epigrafu. Diverse. Bibliografii. Anuntiu de Abonamentu	24 ✓

Procese verbali luate in sedintiele comitetului Asociatiunei transilvane ținute in decursul anului 1887/8.

	Nr. F6iei		Nr. F6iei
Agendele mai insemnate au fost :			
In sedinti'a din 22 Dec. 1887 provocarea inspectorului reg. cá invetiatorii se contribue la fondulu de pensiune. Dimissiunea lui S. Barcianu si denumirea lui P. Spanu. Elevele inscrite pe anulu scolasticu curentu. Adunarea generala a despart. Sibiiu si rezultatele. Legatu de 2000 fl. dela rep. parochu gr. or. I. Mezei din Orescie	1—2	dinti'a de doliu in urmareea repausarii v.-presiedintelui I. Bolog'a	11—12
In 28 si 30 Ianuaru 1888. Informatiuni dela despart. Brasiovu. Computuri si revisiuni cu architectulu Maetz. Revisiunea ratiociniiloru sc6lei si internatului pe a. 1886/7. Budgetulu acelor'a preliminaru pe a. 1887/8. Raportulu avocatului B. P. Harsianu asupr'a reparaturiloru dela Vidr'a si administrarea acelei averi. Diferintiele cu avocatulu Mateiu Nicol'a. Ratiociniulu fostului curatoru Georgie Iancu. Transtabularea	3—4	Sedintiele din 15. si 29 Iuniu. Inspectoratulu reg. insiste pentru depunerea examenului la B.-Pest'a. Invetiatorii apucasera a'si dá dimisiunile. Afacerea alimentarii si publicarea concurseloru decise	13—14
In 29 Febr. Conspectu despre averea Asociatiunei. Restantiele de taxa dela membri. Cum se fia tractata contabilitatea sc6lei si a internatului. Comissiune pentru cercetarea defectelor constructiunei in edificiu	5—6	In 25 Iuliu se stabileste raportulu gener. cu t6te actele pentru adunarea generala	15—16
In 27 Martie. Despre unu testamentu alu lui Ioanu Popu Bot'a comunicatu de cátra dnulu B. Basiot'a. Averea Asociatiunei specificata	7—8	In 17 Augustu. Alegere de invet. si invetiát6re	17—18
In 28 Mart. Raporturi dela Despart. Fagarasiu, Turd'a, S.-Sebesiu. Reparaturi la casele dela Vidr'a. G. Anghelu legatu de 300 fl.	7—8	In sedinti'a din 21 Augustu s'au pertractatu raporturile dela Despart. Desiu, Abrudu, Reghinu, Brasiovu, Turd'a. Unu altu intimatu alu inspectorului reg. relativu totu la invetiatori. Suplice pentru ajut6re. Stipendii vacante	19—20
In 20 Aprile. Despartiem6ntulu dela Dev'a Raportu. Propunere despre o alimentare mai eftina in internatu	9—10	In sied. din 25 Aug. Vasilie Suciú fsi retrage concursulu, in loculu lui e denumitu Mich. P6rvu. Se asemnédia 500 fl. pentru alimentare pre l6nga contabilitate regulata	19—20
In 29 Maiu. Preparative pentru examene si pentru adunarea dela Abrudu, In 30 Maiu sie-		In sied. din 18 Sept. s'au recapitulatu conclusele adunarei gener. dela Abrudu cu scopu de a se pune in lucrare. In sied. din 27 Octobre actele venite dela despart. din Clusiu. 500 fl. donatiune dela repaus. Simeonu Popovicu din Huned6r'a. Voturi de stipendii si ajut6rie dupa-ce au intratu 37 de petitiuni. Alte catev'a suplice. Taxe dela mai multi membri	21—22
		In 8 Nov. s'au pertractatu mai totu afaceri de ale internatului si sc6lei, numerulu elevelor interne si esterne, adaosu de personalu pentru servitiu in internatu	23—24
		Processele verbali ale adunarii generale dela Abrudu se afla trecute la pag. 148—151 in Numerii	17—18

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 3 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.

Pentru strainatate 9 frauci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentul se face numai pe câte 1 anu intregu.

Se abonédia la Comitétulu Asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Unele lucrari de ale membriloru academiei romane. — Dómn'a Antonin'a de Gerando directór'a scólei superióre de fete in Clusiu. — Un'a carte noua germana despre Romani si Romani'a. (Recensiune). — „Etymologicum Magnum Romaniae“ si starea, in care actualminte se afla limbistic'a comparativa in Romani'a. — Procesu verbale alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luatú din siedinti'a dela 22 Decemvrie 1887. — Bibliografia. — Anunciu de Abonamentu.

Unele lucrari de ale membriloru academiei romane.

De ani douedeci incóce de cându corpulu academicu romanescu s'a infintiatu, mai ántaiu cá societate academica, éra dela 1879 incóce cá Academia de sciintie, se anuntia in fiecare anu tóte scrierile mari si mai mici câte se tiparescu in pretiu de multe mii cu spesele Academiei, sau incaj sub auspiciile ei din alte venituri. S'a observatu inse cu óresicare accentu, cá din tóte acelea produse ale mintiei románesci abia trecu dincóce la noi câte 10—12 exemplarie pe anu.

Un'a din problemele acestui organu literariu este si acel'a de a fi mijlocitoriu intre literatii si literatorii nostrii, precum si intre artistii din tóte tierile locuite de romani. Marturisimu cá in acestu punctu acésta fóia a facutu mai puțin decátu ar' fi in interesulu ómeniloru devotati sciintiei. Angustimea spatiului nu a suferitu mai multu. In anulu acest'a inse vomu face ori cum vom scí, cá se venimu in contactu mai desu cu academi'a de sciintie. Cá de inceputu dâmu locu unei lucrari a domnului presiedinte Ioan Ghic'a, cu atátu mai virtosu, cu câtu este prea bine cunoscutu cum lucrarile ilustrului barbatu se citescu totdeun'a cu mare placere in totu cuprinsulu Romanimei.

AMINTIRI DESPRE
GRIGORIE ALEXANDRESCU.

Scrisóre către V. Alecsandri

de

Ioanu Ghic'a

memburu alu Academiei Romane.

Siedinti'a din 22 Martie 1886.

Londr'a, 15 Ghenarie 1886.

Scumpe amice,

De câte ori amu venitu in Londr'a, un'a din întâiele mele visite a fostu pentru Museulu Britanicu, acelu

palatu in care se afla adunate manuscriptele cele mai pretiöse ale lumii invetiata si minunile artei antice, unde se desfasiura cá intr'o panorama istori'a geniului omenescu.

Intrun'a din dile, pe cându eramu acolo, in sal'a in care sunt expuse de juru impregiuru, pe pedestale si pe paretí, vestitele marmure Elgin, si stam admirându frumósele metode dintre trigrifefe frisei exterióre ale Partenonului, pe care sunt reprezentate in *ronde-bosse* luptele Greciloru cu Centaurii, audu pe cineva cá 'mi dice:

„Nu te mai uitá la miserabilele astea de pietre!“
Me intorcu se vediu cine me apostrofédia, si dau cu ochii de Lordulu Ald. . . . , unu vechiu amicu, turcofilu fanaticu, care 'si urmédia vorb'a inainte in modulu urmatoriu:

„Vedi pietrele astea, cu rapsodiile lui Homeru, cu „tragediile lui Sofocle, lui Euripid si cu scrierile lui „Platon, lui Aristotele si Herodotu, au fostu caus'a cá „puterile Europei nu au lasatu pe Turci la 1821 se „strivésca pe Greci, cându s'au resculatu in contr'a Sultanului. Astea au fâcutu pe Byron cu tinerimea din „Cambridge, din Oxford si din tóte universitatile se „alerge in ajutorulu Greciloru, se exalte opiniunea pâna „a silí pe Europ'a se arda flot'a turcésca la Navarin si „se proclame independenti'a Moreei“.

Avea dreptate nobilulu Lord. Asia e! Art'a si literatur'a, ómenii de acum trei mii de ani, au luptatu pentru liberarea Greciei alaturi cu cei mai eroici palicari ai Agónei.

„ . . . . Si daca s'o intemplá
„Cu vreme Romani'a s'ardice fruntea sa,
„Pe-a Dimbovitiei vale ostiri de s'ar iví,
„Ai lupteloru cumplite partasi ei iar voru fi!“

Alexandrescu
(Trecutul la Manastirea Délului)

In secolulu in care traimu, cându tóte se mesóra cu bulgári de auru, o pândia a lui Rafaelu s'a platitu mai dilele trecute 75.000 de lire st., aprópe doue mi-

lióne (450 de oca de auru). Apoi întrebă cum ar' putea se péra o natiune care a produsu astfelu de ómeni, care a datu nascere lui Dante, lui Michelu Angelo, Tasso si Petrarca? si cine aru putea vre-odata se-i tagaduiasca ratiunea si dreptulu de a fi? Potcòv'a Ungurului si a Croatului a pututu s'o calce, dar n'a pututu s'o nimicésca nici s'o oprésca de a se ridicá.

Natiunile traiescu si se glorifica prin ómenii ce au produsu si prin lucrarile loru geniale. Vai de acele popóre care nu au profeti! Fie ele câtu de mari, câtu de puternice; numere suflarile cu sutele de milióne, cucerésca lumea intréga, ele sunt condamnate peirei si uitarii. Urmele biruitoriloru se potu sterge, dar' ale lui Moliére, Racine, Hugo, Cuvier si Lamartine nici-odata! Cátu de mari si de puternici fie unu Moltke, unu Bismarck, glori'a loru este trecátore, pe cându a lui Goethe, Humboldt si a lui Beethoven va remànea eterna.

Mai anu capital'a nóstra erá in picióre; alergau toti in tóte partile, dá omu peste omu. Ostirea pe josu si calare, inşirata pe strade, cu arm'a la pamentu si cu stégurile in zabranicu negru, musici la tóte respãntiile, clopotele mari si mici sunau la o suta de biserici, de luau audiulu; urlá orasiulu de vüetu si tunulu se audia in departare, tragèndu a jale. Corpurile constituite tóte, unulu dupa atlulu cu presiedintii in frunte, facultatile si scólele cu profesorii loru, corporatiile cu baniere urmau in cadentia. Lumea alergá pe capete se vada carale incarcate cu sute de coróne de lauri si de flori, urmate de driculu poleitu care ducea la ultim'a locuintia pe unu barbatu de statu, fostu de diece ori ministru, acoperitu de susu pâna josu cu cruci, stele si cordóne.

Acum nu de multu totu pe aceeaşi cale si totu càtre acelu locasiu, mergea in tacere si nebagatu in séma, fàra stéguri, fàra tobe si fàra surle, driculu modestu in care erau remasitiile pamentesci ale poetului Alexandrescu. Tacutul si puçinu numerosulu acestu cortegiu facea contrastu cu aceea marétia si sgomotósa petrecere a fostului ministru. Mi-amu disu cà pentru marele poetu erá momentulu cându resaria diu'a din care incepea a traì eternu in inim'a si in memori'a Romaniloru.

„...Multi ómeni mari si buni
„Lumii folositori
„Au fostu persecutati
„In vremea ce au traitu
„Si fórte laudati
„Dupa ce au muritu“.

Alexandrescu
(Respunsulu Cometei din 1858).

Mi-aducu aminte din copilarie, cându dascalulu Vaillant, venitu de curèndu in tíera, cam pe la anulu 1831, deschisese o clasa de limb'a francesa intr'o odaitia in sfintulu Sav'a. Adunase càtiva baieti, dintr'acei cari mai avéu ceva cunoscentie de acea limba, capetate pe ici pe colea de pe la dascalii Luigi, Coulin, Janeloni si

Vanzand. Clas'a se compunea, dupa câtu m'ajuta memori'a de:

Costache C. Balacénu, Nae I. Budisténu, Ioanu D. Ghic'a, Grigorie Sc. Gradisténu, Scarlat N. Filipescu, Costache A. Rosetti.

Vaillant ne dicta din: „Grandeur et décadence des Romains“ de Montesquieu; facému versiuni in prosa din „la Henriade“ a lui Voltaire, si ne da de invetiamu pe dinafara Satire si Epistole d'ale lui Boileau.

Noi cesti siese ne credému mai tari in limb'a francesa decátu toti baietii din Bucuresci, ba unulu din noi facea si versuri. Desi 'i spunému cà erau cam din toporu lucrate, elu totu staruia se ne impuie urechile citindu-ne odele si satirele sale. Cele romanesci incepéu mai totdèun'a a la Paris Momulénu cu:

„O, ce ciuda câtu me miru
„D'alu cutarui (s'au cutarei) haractiru.

Rosetache erá mai modestu, ne inveselea cu spirituósele cuplete ce adaoga pe tóta diu'a la cãntecele de moda.

In primavara Vaillant mai recrutase unu elevu. Se ivise pe banca din fundu, lângã parete, unu tineru — parca-lu vedu! — infasiuratu intr'unu surtucu cafeniu, óchesiu, fórte óchesiu, perulu negru, sprincenele gróse imbinate, ochii caprii si scãnteitori; mustéti'a 'i mijá pe buza. Nu sciú, mic'a deosebire de vârsta sau superioritatea ce credea cà avému noi in limb'a ce venea se invetie si elu, 'lu facea sè se tie arasna. La sfãrsitul clasei, noi esiamu gramada si sgomotosi, pe cându elu se strecura binisioru si 'si luá dramulu singuru spre casa. Acesta erá tinerulu Grigorie Alexandrescu.

Odata Vaillant, dupa ce ne ia dérãndulu se'i recitamú epistol'a lui Boileau càtre Moliére:

„Rare et fameux esprit dont la fertile veine
„Ignore en écrivant le travail et le peine....

si cei vechi ne incurcamu toti, unulu dupa altulu, care la versulu dintãiu care de la celu de alu doilea, fàra cá unulu macaru s'o putemu scóte la capetãiu, se indrep-tédia càtra noulu venitu dicèndu-i:

„Voyons, Monsieur Grégoire, pouvez-vous me débiter cela? Allons, du courage!“

Tinerulu se rosiesce, clipeşte de doue trei ori din ochi, incepe a recitá si o duce pâna la sfãrsitu, fàra cea mai mica esitatiune, fàra ingãnare si fàra o singura gresiala, indicãndu cu precisiune punctuatiunea si trecèndu peste rima fàra a o caúta. Cei-alalti ne uitamú unulu la altulu, exprimãndu mirare, admiratiune sau gelosie. Nici odata pâna atunci nu audisemú o dictiune mai corecta si mai placuta, desí citisemú si recitasemú de o suta de ori acea epistola, dar potu dice cà numai atunci i-amú intielesu spiritulu si elegantia.

La esirea din clasa m'am simtitu atrasu càtra acelu tineru, m'am apropiatu de densulu, si fiindu ca mergému totu pe o cale, ne-amú luatú la vorba pe drumu. Mi-a recitatu cu entusiasmu scene intregi din Adromac'a si

din Phedra de Racine. La întrebarea mea dacă n'a cercatu se scrie romanesce, mi-a răspunsu citându-mi *Adio la Târgoviste*:

„Culcatu p'aste ruine sub care adencita

„E glori'a strabuna si umbr'a de eroi...

Dintr'acea di amu fostu amici si iubirea nóstra unulu pentru altulu nu s'a desmintitu nici odata.

Eu siedeamu pe Podul Galitiei (Calea Craiovei), Alexandrescu locuia intr'unu beciu sub scara la Metropolie, la unchiulu seu, parintele Ieremia. Eramu vecini si ne vedému in tóte dilele; pregatému lectiile impreuna.

Iancu Vacarescu, venitu dela mosie dela Motioeni, trasese in gasda la tata-meu, si intrându odata in camer'a mea, ne gasesce pe Alexandrescu si pe mine invetiându-ne lecti'a; eu cu Boileau in mâna, ascultamu cum camaradulu dicea pe dinafara *l'Art poétique*. Vacarescu, in mirare de modulu cum acelu tineru recită versurile, a petrecutu tóta sér'a cu noi. Alexandrescu, care cum scí, avea o memorie extraordinara, i-a recitatu tóte poesiile ce publicase intr'o mica brosiurica in 12°:

Ciasorniculu indreptatu.

Oda la Stem'a Tierii.

Primavar'a Amorului, etc.

Vacarescu încântatu l'a luat in bratie si l'a sarutatu dicându-i: „Ba!ete, tu o se fi! unu poetu mare“. Alexandrescu mi a disu de multe ori ca acea séra a fostu un'a din cele mai fericite ale vietiei sale. A face cunoscenti'a lui Vacarescu fúsesse visulu copilariei lui.

A dou'a séra, adunare numerósa in salonulu tatalui meu. Intre mosafiri, se gaséu: Vacarescu, Efrosinu Poteca, Eliad, Pop'a Grigorie, fratii Câmpineni si alti doi, trei, rude si amici. Alexandrescu a recitatu scene întregi din Sofocle si Euripid in limb'a elena; sciea pe Anacreonu din scórtia pâna in scórtia. Anacreonu erá poetulu favoritu alu Vacarescului care adesea luá versulu din gur'a lui Alexandrescu, pâna ajungea la câte o strofa care 'i scapá din memorie, de unde apoi urm'a iar Alexandrescu inainte, si serat'a s'a incheiatu, dupa cum se obicínua pe atunci, in sofragerie cu unu curcanu friptu admiratu de intrég'a adunare, blagoslovitu de parintele Grigorie Poenarénu si salutatú de tinerulu poetu cu fabul'a sa care se termina cu:

„Printiule in locu de plata,

„Asi pofti câti-va curcani“.

(Vulpoiulu predicatoru).

De atunci vedému pe Alexandrescu mai raru; 'lu luase Eliad acasa la densulu in mahalaoa Dudescului.

In ajunulu sfântului Ioanu, a venitu de mi-a adusu unu plicu mare pecetluitu, rugându-me se'lu punu, fâra se scie nimeni, in asternutul Vacarescului sub capatâiu. Acelu plicu conținea oda:

„Tu care ai fostu din pruncie alu museloru favoritu

„Si cá stramosiésca-avere Geniulu l'ai mostenitu,

„Cântaretu alu primaverei.....

Mai târdiu s'a mutatú la Maiorulu Câmpinénu, unde se adunau di si nópte Manolache Balénu, Grigorie Can-

tacuzino, Iancu Ruset, Aristia, Costache Balacescu, ofitieri romani dintr'unu regimentu cu Câmpinénu, Capitanii Golesci Stefanu si Nicolae, Capitanii Cretulesci Costache si Scarlat, Capitanulu Teologu, Capitanulu Voinescu II, sublocotenentulu Rusetache si mai multi tineri de pe atunci, cari petrecéu citindu istorii militare: Campaniile lui Napoleonu, memoriile lui Fredericu celu mare si scrieri de ale poetiloru in renume: Lamartine, Hugo, Béranger, etc. Alexandrescu inveselea auditorulu cu câte o elegie, o satira, sau o fabula.

Acolo s'a formatu Societatea filarmonica, pentru care Eliad a tradusu pe Mahometu alu lui Voltaire, Aristia pe Saulu din Alfieri, Alexandrescu pe Alzira, tragedii cu care s'a inauguratu scen'a romana. Atunci s'au tradusu mai multe din comediile lui Molière, dintre care Amfitriону a avutu unu mare succesu pe scena. Interpretii acestoru opere au fostu:

Dnii Andronescu. Curie, Iamandi, Michailénu, Caragiali, Lascarescu, D-nele Caliopei, Raliti'a Mihailénu, Efrosina Vlasto (Efrosina Popescu).

Contactulu cu tinerii ofitieri a facutu pe Alexandrescu se dorésca a deveni camaradulu loru de arme. Recomandatu spatarului cá bunu scriitoru, elu a fostu admisu in mic'a nóstra armata de atunci cá Iunker atasiatu la Djurstva; pâna cându intr'o di siefulu seu, dându-i se copiedie o pretiósa otnoşenie, prosa pe care autorulu ei se astepta s'o vadia trecuta la nemurire in litere gotice cu flori, s'a spariatu de icón'a noului Iunker si l'a trimisu la granitia la Focsiani, se studiedie sciinti'a caligrafica, dându-i importanta misiune de a întreba de pasiaportu pe toti câti voiau se tréca siantiulu care despartia partea orasiului moldovenescu de cea muntenésca, si se taie la raboju oile care venéu dintr'unu malu in celalaltu alu Milcovului. Neputendu-se impacá cu acésta slujba, desi fusesse inaltiatu la rangulu de sub-loco-tenentu, Alexandrescu si-a datu demisiunea cá se se póta consacra cu totul litereloru.

Iata cum descriea poetulu punctulu de padia ce i se incredintiase:

„Spre apusu curge o apa între doue tieri hotaru,

„Frati a caroru neunire au avutu sfârsitu amaru,

„Pe o margine e zimbrulu, iar' pe alt'a unu vulturu,

„Care nici nu mai visédia la alu Tibrului murmuru,

„Care sub o noua forma si numire ce-a luatú

„Cá multi, cânteculu, purtarea si naravulu si-a schimbatu“.

(Epistola către D. I. A).

Pe atunci eu eramu la Parisu si tata-meu, care avea o mare afectiune pentru Alexandrescu, 'lu luase acasa la dinsulu, unde a siedutu mai multi ani, in camera dedesubtului aceleia ce ocupai acum doi ani in otelulu Brofft peste drumu de Teatru. Intr'acea camera a scrisu cele mai multe din meditatii: *Fericirea, Multumirea* dedicata fetitiei Voinescului II (acum Contesa de Rochemonteu), *Viati'a càmpenésca* dedicata lui Grigorie Cantacuzino, proprietarulu mosiei Floresci, unde a

petrecutu o vara; *Epistola către Voltaire* si altele. Acolo a scrisu *Anulu 1840*:

„Se stapànimu durerea care pe omu supune
„Se asteptamu in pace alu sòrtei ajutoru....

A scrisu *Miediulu noptii*:

„Frumósa Primavara acum'a se grabesce
„La caru-i se inhame pe zefrii usiori,
„Pasiesce si in urma'i verdétia se ivesce
„Si cerulu se desbraca de viforosii nori“.

Acolo a scrisu fabulele: *Toporul si Padurea, Càmbele si Catiéii, Boulu si Vitielulu, Lupulu moralistu, Vulpea liberala, Lebeda si puii Corbului* etc.

Càndu m'amu intorsu in tíera, pe la anulu 1841, amu gasitu pe Alexandrescu totu la Djurstva, in mahalao Gorgani, unde 'lu lasasemu: dar de asta data nu cá Iunker, nu cá copistu, ci cá pensionaru, sub chee si cu padia de soldatu cu pusca la usia. Éta cum meritase elu aceste onoruri. Generalu-Consululu gasise in inalt'a-i judecata, cà in fabula *Lebeda si puii Corbului, Vulpea Vielèna* semena aidom'a cu guvernulu ce reprezenta, cà puii Corbului erau nevinovatii de Romani si Lebeda omulu care dà sfaturi bune, si ceruse pedéps'a cutediatorului autoru.

„A disu. . . .
„Cà lupii, ursii, leiï, vorbescu de stapànire,
„Cà lupulu e cutare ce judeca, dispóie,
„Si ia dupa omu pelea cá lupulu dupa óie,
„Cà lebed'a e omulu ce da povatiuire
„Aceloru care umbla pe calea de peire...“

Alexandrescu
(Epistola către Voinescu II).

Asia erá pe atunci; o vorba rea la palatu, o simpla banuiala a consulului te ducea nejudecatu si dea dreptulu la puscarie sau celu puçinu la vre-o manastire, fàra a ti se permite se vedi alta figura amica decâtu pe a pazitorului. Scii cà, voindu se vedu pe Alexandrescu la spatarie, unde erá inchisu, mi-a trebuitu se alergu o septemàna, se me caciulescu pe la tóte autoritatile civile si militare, dela dorobantiu pàna la Vorniculu celu mare, pàna se dobàndescu o scrisóre cu trei iscalituri, in puterea càreia unu oftieru mi-a deschisu usi'a odaei prisionierului. Tinerulu oftieru care m'a intovarasitu, simpatisa, sunt siguru, mai multu cu prisionierii, precum 'i numea cu emfasa, decâtu cu acei care 'i dedese in paza. Càndu amu esitu din camer'a lui Alexandrescu, nu mai erá nimeni prin curte; se intunecase si plecase toti amplotiatii; tinerulu oftieru mi-a propusu se me duca se vediu si pe Nicu Balcescu, càci si Iunkerulu Balcescu erá inchisu acolo de mai multe luni, pentrucà spusese unoru sergenti din regimentulu seu, cà Mircea, Michaiu si Stefanu, fùsesse nisce domni viteji; in anulu de gratie 1841, nu erá iertatu de a respàndi asemenea vorbe. Totu atunci Colonelulu Càmpinènu, inchisu vre-o doi ani la Margineni, fùsesse transferatu in inchisórea dela Plumbuit'a; Manolache Balènu erá surghiunitu la Bolintinu; Marin Serghiescu (na-

tionalu) la Ocn'a de sare la Teleg'a, iar' Bolliac mai norocitu respirá aeru curatu de munte, surghiunitu la schitul Poiana-Merului, unde unu cucernicu calugaru rusu 'i citea in tóte diminetile molitfele Sfântului Vasile.

Politi'a, dupa ce si-a satisfacutu pe deplinu curiositatea, citindu trei luni, di si nópte tóte hartiile si carticelele lui Alexandrescu, a declarat tata-meu, dându-i chei'a odaei, cà nu mai pune peceti pe usia, si cà avea ordinu se liberedie pe prisionieru.

A dou'a di m'am dusu de l'amu luat delà inchisóre se'lu aducu acasa, dar a staruitu sè se mute la Otelulu Conduri, unde a inchiriatu o odae. Inse dupa vre-o trei sau patru luni plecàndu eu la Iasi, s'a mutat é' la tata-meu, unde a siediatu pàna la 1844.

Càndu m'amu dusu de l'aniu vediatu la inchisóre, avea unu vrafu de hàrtii pe masa, pline de sterseturii si de cruci, in tóte partile. Càndu scriea avea mani'a de se citea si totu stergea si indreptá; dobàndise patim'a asta, citindu adesea versulu lui Boileu:

„Si j'écris quatre mots, j'en effacerais trois“.

Acelu vrafu de hàrtii erá traductiunea Meropei, cu care se ocupase in inchisóre, cà se'i tréca de uritu. Ce s'a fi facutu acea traducere?

In var'a anului 1842, profitàndu de vacantiile Academiei din Iasi, venisemu in Bucuresci. Unulu din concesionarii ocneloru de sare, reposatulu Otetesianu, care pe atunci 'mi erá cam ruda, ne invità pe Alexandrescu si pe mine se'lu intovarasimu la Bai'a de Arama. Se propunea companiei se cumpere acea mosie, pentru esploatarea metalului; ocaziunea erá favorabila; putèmu fàra mare cheltuiala se ne satisfacemu o dorintia veche ce avèmu, de a visità manastirile de peste Oltu. Intr'aceia calatorie amu mersu din manastire in manastire si din schitu in schitu dela Cozi'a pàna la Tisman'a; ne-amu coboritu la Turnu-Severinu si apoi ne-amu intorsu, urmàndu obarsi'a muntiloru din stàna in stàna, calatorindu càndu pe josu càndu calare, din gur'a Bahnei in Dunare pàna in valea Oltului, la Turnu Rosiu. Alexandrescu a descrisu o parte din acea calatorie intr'unu memorialu. In pelerinagiulu la Cozi'a a scrisu *Umbr'a lui Mircea*:

„... Mircea, 'mi respunde délulu, Mircea, Oltulu repetédia;
„Acestu sunetu, acestu nume valurile flu primescu,
„Unulu altuia 'lu spune, Dunarea se insciintiédia
„Si-ale ei spumate unde càtra mare flu pornescu
.....
„Lumea e in asteptare . . . . . turnurile cele nalte
„Cà fantome de mari secolu, pe eroii loru jalescu
„Si-ale valuriloru màndre generatii spumegate
„Zidulu vechiu alu manastiri in cadentia flu isbescu“.

(Umbr'a lui Mircea la Cozia).

La Tismana a scrisu *Resarituluneii*; la Dragasiani *Mormintele*, si mai multe alte poesii pline de cugetari maretie cà aspiratiunile sufletului seu, si de tablouri descriptive, vesele si inflorite cà frumósele locuri ce visità si cà sburdarile inimei sale.

Laudata fie memori'a marelui poetu a cărui péna a sciutu se invieze umbrele glorióse ale eroicului nostru trecut si a impodobitu vechile traditiuni legendare ale istoriei nationale, imbracându-le in stralucitele colori ale bogatei sale imaginatiuni!

La anul 1842 Alexandrescu a fostu numitu impiegatu la postelnicie, la mas'a jالبيلور. Serviciulu cu care 'lu insarcinase siefulu seu, erá de a citi tóte petitiuniile adresate Domnului, de a face pentru fie-care câte unu extractu si de ale adresá autoritatiloru respective cu apostil'a domnésca. Voda Bibescu, multumitu de modulu cum 'si indeplinia datori'a, a voitu se'lu aiba pe lângá dñsulu, 'lu luá la Brédi'a unde petrecea lunile de vara.

Desi in mare favóre la curtea lui Voda Bibescu, dar' nici intriga, nici lingusirea nu s'a pututu apropi'a vre-odata de dñsulu. Vorbea tare fára a-si ascunde gândurile si credintiele.

Odata, aflându-me cu unchiu meu la Cămpin'a, m'am dusu se'lu vediu la Brédi'a. Dómn'a Bibescu, aflându cá eramu in odae la Alexandrescu, a trimisu de m'a poffitu la masa. Prândiulu a fostu veselu; Alexandrescu bine dispusu, a povestitu o multime de istorióre tieranesci, in care vestitul Carcalechi, diaristulu curtii, jucá rolulu principalu. Dómn'a care'lu asculta cu placere si ridea multu la acele povestiri, 'i dice: „Se vii se mánanci in tóte dilele cu noi“. Apoi, intorcându-se càtra Voda cu unu tonu poruncitoru:

„Numesce'lu poetu alu curtii“.

Alexandrescu, fára se astepte care era se fie hotărîrea domnésca, respunde: „Sa mánancu, fórte bine, „dar' se fiu poetu de poruncéla, vedu, cá Mari'a Ta „n'ai cititu o satira ce am facutu acum vre-o càtiv'a „ani unui poetu de curte de atunci, pe care'lu povatiu-„iamu cu versurile:

„Ia-ti nadragii de atlas

„De-ti fa stégulu la Parnas“;

„apoi ce facu eu cu acele versuri cându voiu imbracă nadragi de atlas?“

Mai târdiu a fostu numitu directoru la despartimentulu Credintiei, pe cându mosiile manastiriloru inchinate si neinchinate se arenduiu cum da Domnulu, postu importantu si ambitionatu de toti acei care cautau se faca averi mari. Elu, care l'a ocupatu atâti ani, a esitu de acolo saracu precum intrase.

In anul 1853 se audia de resboiu. Alexandrescu cá si Nicu Balcescu au avutu tot-déun'a credinti'a, cá Romani'a numai prin arme se putea ridicá la rangulu ce i se cuvine. Erá vorba ca o armata auxiliara francesca, se vie se ocupe valea Dunarii de josu, ér' flot'a engledia se cuprinda Marea Négra; se suna si de venirea lui Magheru cu proscrisii Romani, si tinerimea incepuse a bate din pinteni. Atunci Alexandrescu a scrisu: *Cânteculu soldatului*:

„Pe cãmpulu Romaniei

„Trompet'a cându resuna

„La glasulu datoriei

„Ostirea se aduna . . . .“

Totu atunci a salutatu pe Halcinski cu unu lungu adio in versuri.

De ce n'a voitu sórt'a se póta vedea si elu pe Romani urcându cá vijalie printre glóntie si mitralie délulu Grivitiei, infigându in crestetu gloriosulu loru stégu, si pe vítézulu si fiorosulu Osmanu-Pasia inchinându sabi'a lui unui tineru colonelu romanu!

La 1859, dupa suirea lui Voda-Cuz'a in scaunulu domnescu alu Principatelor-Unitate, Alexsandrescu a ocupatu postulu de ministru interimaru la Culte. Modesti'a care-lu caracterisá, nu i-a permis se primésca a fi numitu la acelu interimu cá titularu. Mai in urma, la 1860, a fostu trimisu la Focsiani cá membru la comis'i'a centrala. Acolo a fostu lovit de o bóla nemilostiva, care l'a ținutu aprópe unu sfertu de seculu mortu intre cei vii.

De copilu, Alexandrescu cunoscea poetii greci vechi si moderni; la vârst'a de sieptesprediece ani citise pe toti clasicii francezi si, sciá pe dinafara totu ce erá maretiu si frumosu in literatura.

Cine erá si de unde venise acelu baiatu in scól'a lui Vaillant, si unde studiase elu pàna atunci; in ce scóla si cu care dascalu studiase acolo unde au studiatu ómenii de felulu lui, ómenii de geniu: la scól'a inimei si a spiritului, sub directiunea dorintiei si a placerii de a scí de a admirá. Sciu numai cá in podulu casei la Mitropolie stau aruncate vre-o miie de volume, claie peste gramada, neclasate, necatalogate. Acolo se inchidea Alexandrescu de citea. Multe óre placute amu petrecutu noi impreuna, in mijloculu acelu in folio, citindu cându vietile ómeniloru ilustrii de Plutarch, cându vietile sfințiloru in Cazanie, cându pe Tucididu sau pe Xenofon!

Alexandrescu erá nascutu in Tãrgoviste, in patri'a Vacaresciloru, a lui Eliadu si a lui Cãrlöv'a. Zin'a care a presidatu la nascerea lui l'a indiestratu cu imbelsugare cu o mare memorie si cu darulu armoniei. Poesiile lui se deosebescu prin mari calitati de stilu, de cugetare si de simtire care'lu punu intre fruntasii poesiei romane.

Meditatiile au unu sboru inaltu, care le ridica alaturu cu acele ale lui Lamartine.

Satirele lui suntu inarmate cu impunseturi de felulu lui Boileau.

Fabulele, care formédia o parte insemnata si originala din scrierile lui Alexandrescu, multe, precum *Lebeda si Puii Corbului, Padurea si Toporul, Vulpea liberala* si altele, le-ar fi subsemnatu insusi La Fontaine.

A dice de dñsulu cá a fostu poetu de unu talentu superioru, nu este destulu. Elu a fostu unu sufletu mare si nobilu, o inima curata si generósa, veselu si glumeti; 'i placea societatea alésa, si daca câte odata cautá singuratatea, erá mai multu cá o alinare la amara-ciunile vietii, de aceea si scrierile lui dintr'acele momente respirá o stare de intristare melancolica a sufletulu seu.

Erá de scól'a aceea, care considera darulu poesiei cá unu depositu sacru, pe care omulu indiestratu de

susu este datoru se'lu pastredie curatu, neatinsu de patimile si slabiciunile omenesci, asia că elu privea de susu in liniste senina splendórea adeverului si frumosului care luminédia binele si lovesce viciulu si nemernici'a; in mândra si majestósa sa indignatiune, condeiulu seu stigmatísá injosirea, cinismulu si lips'a de probitate, precum o vedemu in unele din poesile sale.

Viéti'a lui a fostu o viéti'a de lupta si de martiru; a luptatu pe fatia, cu curaju, la lumina mare, pentru libertate in contr'a despotismului, pentru dreptate in contr'a abususului si napastuirii, pastrându totudéun'a caldur'a si devotamentulu tineretiei. A luptatu fâra alta ambițiune decâtu aceea de a fi folositoru tierii sale. Condeiulu seu originalu si plinu de spiritu si de gratie nu s'a inspiratu decâtu de pulsatiunile mari si patriotice ale sufletului seu.

Generati'a veche a admiratu cu iubire scrierile lui Alexandrescu, le-a avutu cá unu catechismu de virtute si de patriotismu; si multi póte că au pasitu pe calea cea drépta de téma se nu'si recunósca abaterile in vre-o satira sau in vre-o fabula de ale lui Alexandrescu. Tineriloru Romani ai generatiunii care se ridica le dicu: Fiti patriotii si modesti cá Alexandrescu, si cându voiti se sciti cum se glorifica faptele cele mari, cititi Odele si Elegiile lui; cându voiti se sciti cum se ríde de ambitiosii de rându si cum se biciuesce vitiulu, cititi Satirele si Fabulele lui Alexandrescu. Dotatu de unu talentu mare elu si-a iubitu tíer'a, s'a respectatu pe sine si a lasatu in memori'a nóstra poerele spiritului si ale inimei sale.

Dómn'a Antonin'a de Gerando directór'a scólei superióre de fete in Clusiu.

In anulu trecutú nu amu lipsitu a impartási câte ceva despre starea scólei superióre de fete din Clusiu, in fruntea careia stá un'a dama distinsa, nascuta ardeléna, din tata francesu si din mama maghiara Telekiana, care inse ține de onóre si fala a conduce unu institutu, a carei lipsa mare o simtiserá si mamele maghiare mai inainte de a'lu avé, spre a se da educatiunei ficeloru proprie alta directiune si a i se pune alte fundamente, care differu fórte multu de asia numit'a educatiune de gubernante, sau de alt'a si mai superficiala, si mai problematica.

Pâna la ce mesura dómn'a de Gerando este convinsa despre importantí'a frumósei sale missiuni, pe lângá activitatea sa cá directóra si totodata profesóra de trei studii, cunoscuta clusianiloru, a mai probatu si prin unele propuneri ale sale publicate in program'a numitei scóle din anulu 1886.

Cá incepatori cum suntemu cu scól'a si cu internatulu infintiate de càtra Associatiunea transilvana, credemu că este in interesulu nostru bine intielesu, cá dupa-ce ne amu decisu a face macaru atâta si pentru crescerea ficeloru, nepóteloru si stranepóteloru nóstre, se cautamu cátu mai desu impregiuru de noi, cá se ve-

demu cum ingrijescu alte popóra conlocuito're de instructiunea si educatiunea sexului loru femeiescu, care chiaru si in monastirile sau clastrele rom. catholice trecu prin reforme, despre care înainte numai cu 10—15 ani nici vorba nu era; de alta parte conlocitorii sasi protestanti decopiadia si aplica in scólele loru de fete la Sibiu, Brasiovu, Seghisiór'a, Bistriti'a etc. totu ce afla bunu si aplicabile in cele mai renumite scóle din Germani'a, unde au inceputu se trimita din ficele loru eleve la preparandii, la Asile de prunci mici asia numite Froebeliane (Kleinkinder Bewahranstalten), inca si la unele scóle gimnastice femeiesci, care trebuie se differe de gimnasticele baiatiloru, precum differe organismulu ambeloru sexe unulu de altulu, cu atâtu mai virtosu, cu cátu celu mai micu escesu in deprinderi gimnastice póte se aiba mai târdioru urmari fórte triste asupr'a femeiloru cá femei.

Cam de 15 ani incóce scólele superióre de fete s'au inmultitu si in tierile corónei unguresci in óresicare proportiune, in care se inmultira gimnasiile latine si reali, scólele comerciali si altele pentru sexulu barbatescu. Ministeriulu culteloru si alu instructiunei publice a inpinsu mereu pe parinti si pe comunele cetatiene in acésta directiune. Dómn'a de Gerando ne spune, cá comitele Angelo de Gubernatis dupace antierti petrecuse mai multu timpu in Ungari'a, au admiratu rapedele progresu alu instructiunei publice din acestea tieri facute in cei din urma 14 ani. De alta parte dn. Camille Sée cunoscutu in Franci'a cá unu apostolu zelosu alu educatiunei sexului femeiescu in patri'a sa, unde inca mai sunt prea multe de facutu, a cerutu dela dómn'a de Gerando informatiuni despre scólele superióre de fete din Ungari'a si mai alesu respunsuri la câteva întrebări. D-nei vediendu unele cá acestea, se decise cá se faca in acestu resortu alu seu unu studiu comparativu la fati'a locului si asia in anulu 1885 a caletoritu in Franci'a si in Itali'a, in care tieri a visitatu câteva scóle superióre de fete, care in acelea se numescu licee, anume in Milano, in Rom'a, la Parisu si la Rouen. Dna de Gerando afla, cá asia cum sunt astadi organizate scólele superióre de fete in Ungari'a nu are se'i fie rusine la nimeni; numai intr'un punctu intrecu cele francese si cele italiene pe acestea din Ungari'a, care fiindu disu din partea nóstra cá prin trecatu, sunt decopiate dupa cele din Austri'a si din Germani'a.

Si care se fia acea mare diferintia sau deosebire? Éta-o: Cum ai calcatu preste pragulu acelorú scóle superióre din Itali'a sau Franci'a, indata simtí că ai a face cu asiedieminte nationali, colo italiene, dincóce francese resarite si crescute de aci din locu asia, cá ele corespundu la tóte lipsele si la tóte aspiratiunile nationali ale fie-carui poporu. In scurtu, e preste putintia a nu observa din prelegerile corpului didacticu cá si din respunsurile eleveloru, cá totulu purcede din ide'a nationala si din tendentie nationali.

Dómn'a de Gerando afla, cá in scólele superiori maghiare de fete nu este asia, ci cá acestea nu sunt scóle speciali maghiare, nu corespundu pe deplinu la lipsele nationali, la insusirile nationali, ele nu sunt

scóle speciali magiare; se simte intrinsele că sunt institute aduse, transplantate de airea, că n'au prinsu rădăcini tari, nu s'au naturalisatu intru atăta, in cătu se fiá ajunsu a se preface in asiedamente nationali.

Dómn'a De Gerando n'are sè se mire de acést'a aparitiune in mersulu culturai femeiloru din Ungari'a, Transilvani'a, Croati'a, indata ce va reflecta intre altele, că in Franci'a si in Itali'a domnesce de atâtea sute de ani numai câte una singura limba nationala cu câte una singura literatura bogata si classica; mai departe că in ambele acelea staturi nici chiaru intru intunecimea evului mediu cultivarea sciintieloru nu a incetatu niciodata, si pe acea cale, éra anume cu ajutoriulu candeléi aprinse de religiunea christiana demnitatea de omu a femeii 'a fostu recunoscuta in tóte timpurile, éra idealulu acesteia fú: Maria Mater Dei, alu carei ajutoriu imperatesele si reginele cá si tóte femeile din poporu l'au chiebatu si doritu cá sè se róge pentru ele. Cu totulu altu ceva este in tierile poliglote. Anume aici la noi consciinti'a nationalitatiei specifice e desteptata la tóte popórale mai numeroase; fie-care dintre acestea 'si are literatur'a sa nationala specifica, mai tenera sau mai vechia, inse afara de cea maghiara tóte celelalte sunt ajutate in cultivarea loru prin atâtea dialecte inrudite, precum de exemplu: cea romana de alte patru principali, italianu, francesu, spaniolu, portugalu, éra cele slavóne se ajuta tóte intre sinesi; si literatur'a poporului germanu cătu se afla pe teritoriulu Ungariei si alu tieriloru inpreunate nu este alta, decâtu un'a si aceeasi cu literatur'a intregului poporu germanu din tóta Germani'a si din provinciile austriace locuite de germani. Din literatur'a germana si din scólele germane de tóta categori'a a trasu si trage natiunea magiara până in diu'a de astadi putere de viatia in literatura si in tóte institutele de cultura, si noi nu pricepem cum natiunea maghiara se va putea lipsi vreodata de acestu izvoru de viatia alu seu; celu puçinu dupa cătu scimu noi, din tóte incercarile de emancipare facute până acum de cătra literatii si literatorii, densei nu au succesu nici unele.

Cu tóte acestea dómn'a directóra in zelulu seu infocatu de a vedé prosperându anume scóle superiori de fete numai in spiritu curatu maghiaru, róga pe dn. ministru alu culteloru si alu instructiunei publice cá se convóce unu congressu compusu din toti directorii, directórele, profesorii si profesórele scóleloru superiori de fete, căti si câte au apucatu a-si căstiga in decursulu aniloru mai virtosu experientia practica in aceste scóle, cá se póta descoperi si recomenda mijlóce, prin a caroru aplicare scólele acelea se devina si mai nationali decâtu sunt ele până acuma. Spre acestu scopu d-na De Gerando propune vre-o cinci intrebari spre desbatere si deslegare si anume:

1. Nu cumva organizarea de acum a scóleloru superiori de fete ar' fi prea peste mesura biurocratica, sau cum se mai dice pendanta.

In acésta privintia propunetóra afa, că organizarea de acum este infasiurata de prea multe formalizati;

apoi cu cătu se ceru mai multe raporturi la luna, la septemána, ba pe fie-care di (in vorbe multe saraciá omului dupa dicatórea romanésca), cu atátu remâne mai multu la o parte adeverat'a educatiune. Ací are dna De Gerando tóta dreptatea, căci nici invetiatur'a si nici bun'a crescere nu se póte da din cancelaria si dela mesele de scrisu, ci acelea se dau in classe, in conversatiuni dintre invetiátore si elevé, in preumblare, la masa, la lucru de máná, la corepetiuni si asia mai departe. Nu incape vorba: ordine, regula si disciplina trebuie se fia si se domnésca in tóte institutele fara nici o exceptiune, prin urmare mameloru si eleveloru nu trebuie se le sara in nasu, daca acestea sunt mustrate sau si infruntate in tóte casurile cându se arafa sau lenesie sau artiagóse (décóse), sau si impertinente. Disciplin'a nu este scopu, ci ea este numai mijlocu, cu care se ajungi la scopu, adeca la bun'a crescere si la invetiatura solida. Multimea raporturiloru si a rubriceloru este in mai multe casuri o masca buna, dupa care se ascunde indolenti'a dascaliloru. Asia crede d-na De Gerando apoi mai adauge, că rubricile potu se folosésca la tinereimea germana mai flegmatica; la cea magiara multu mai infocata (prin urmare mai escesiva) se cere cu totulu altuceva: lupta, devotamentu, sacrificiu, penrucá dice dnei, că li se intempla nu odata cá se le aduca la scóla fetitie cu crescere de totu primitiva, cruda, necioplita sau mai romanesce, lipsita cu totulu de ori-ce crescere buna, fete selbatice. Acilea ar' mai fi locu a reflectá si la eleve crescute in casele parintesci in parte sau preste totu atátu de reu, cum amu dice pe dosu, nu spre fericirea, ci spre perirea loru, in vátu scólele si internatele sunt óresicum condamnate a luptá necurmatu spre a combate si desradacina o multime de apucaturi stângace, vorbe urite, capritiuri, fantasii romantice, resfataturi cu care le imbuibasera acasa mamele bune, matusiele si tóte babele, care au nefericit'a pretensiune de a sci da crescere buna nepotieleloru, crescere din epoc'a peruceloru.

2. A dou'a intrebare ce pune desu numit'a directora este, cá istori'a si geografi'a patriei sè se invetie de ací incolo multu mai pre largu in scólele superiori de fete decâtu se intempla până acum'a, penrucá prin acésta sè invetie a'si iubi multu mai tare patri'a, precum se intempla cu francesele si cu italianele. Fórte bine; dorimu si noi cá si fetele nóstre de romanu se'si cunósca bine patri'a si cá se o iubésca; dara éra si nu cumva se remána unilaterale cá francesii si francesele, care daca'si cunoscú perfectu patri'a loru si istori'a ei, de celelalte popóra si tieri nu le pasa, nu le cunoscú, remánú ignoranti. Noi asia se nu facemu; me temu inse cá si noi suntem aplecati a cadea in acésta eróre, precum sunt cadiuti si maghiarii, cari tocma si despre popórale conlocuitoare au fórte de multe-ori ideile cele mai absurde si ridicole, pe care multi din ei le dau pe fatia la diverse ocaziuni cu o fala si trufia cá si cum aru fi atotu-sciutori.

3. Sè se afe unu mijlocu, penrucá elevelu in scólele superiori se invetie a scrie mai bine si cu unu stilu

multu mai bunu, pe care d-na directóra l'au admiratu la fetele din liceele Franciei atátu in declamatiuni, conversatiuni, càtu si in compositiuni, pe care densa le au admiratu chiaru si la fetitie de 13—14 ani. Hei, dara totu d-na De Gérando recunósce, cà acelea erá fete din parinti, la cari viati'a spirituala nu se incepuse dela opinca, ci ea s'a continuatu in familia din mosi de stramosi; preste acésta literatur'a mórala si estetica destinata anume pentru tinerime in Franci'a este fórte bogata, si in fine conceptulu Frumosului la femeile franceze nu trebuie se'lu torni in capu cu leicuti'a (Trichter), càci loru le este acela innascutu, n'au se'lu invetie cá in Germani'a ori in Rusi'a din volume intregi scrise despre Esthetica.

4. Intréba d-na De Gérando, daca nu s'ar putea inpuçina numerulu atátoru studii din scóle, mai alesu a acelor'a, de care femei'a nu are nici o trebuintia in viati'a practica. Acésta intrebare se póte formula si cu alte cuvinte: se nu incarcamu asupr'a eleveloru atátea invetiaturi teoretice, in càtu se nu le remàie timpu a se desvoltá trupesce si a remànea sanetóse. Da, acést'a este intrebare de viatia, pentru ori-ce poporu, càci vai de acela care e batutu de D-dieu cu miriade de femei puçinu desvoltate, supuse la bóle diverse scurtatóre de viatia, nascatóre de prunci slabanogi, neputinciosi, intre cari mórtea secera pàna la etatea de 5 ani càte 54—60 procente; càci in cele din urma asemenea popóra trebuie se dispara de pe fati'a pamentului.

5. In fine d-na directóra susține cu totu dreptulu, cà in limb'a maghiara nici pàna in diu'a de astadi nu se afla càrti scolastice compuse anume pentru scólelele superióre de fete, cà inse carti de acelea nici nu se potu compune, cá la comanda, nici a se transplanta bine reu cum se intempla din carti scolastice de ale altoru popóra, nici a se compune, sau vorbindu mai exactu, a se inseila cunoscintie seci complicate, intr'o limba greóie, impestriata cu terminologii neaudite la nici unu altu poporu din Europ'a si incordate in perióde care nu te lasa nici se resuffi, precum se afla si la germani multe de acestea, de care apoi traducu sau prelucra si profesorii maghiari in limb'a loru. Totu asia dreptu are d-na directóra càndu susține, cà ori-ce carti scolastice destinate pentru tinerulu sexu femeiescu trebuie se fia compuse asia, încàtu din tiesatur'a loru sè se simtia óresicum, cà auctorii loru 'si càstigasera chiaru in scóle de fete esperientia intinsa didactica si cà cunoscu in deajunsu adeveratele necesitati spirituali si mai in scurtu aceea ce se numesce naturelulu femeii. Dara in fine nu ne indoimu, cumca si d-na De Gérando este patruusa de marele adeveru, cà la ori-ce scóla potu se fia cartile scolastice inca pe atáta de perfecte si disciplina càtu mai stricta, liter'a inse va remànea mórta, daca in personalulu didacticu va lipsi spiritulu datatoriu de viatia, metodulu, care scie se indemne, se indulcésca pe tinerime càtra scóla, se destepte in trens'a o nobila rivalitate.

Intrebarile puse de d-na De Gérando in interesulu instructiunei maghiare, mai nationale decàtu este ea pàna acuma, suntu tóte la loculu loru si inca asia, încàtu si noi amu putea se invetiamu din acelea. Éca asia urmédia

ómenii intielepti si petrunci de vocatiunea loru grea, dara frumósa. Dupa esperientia de diece pàna in 15 ani facuta cu scólele de fete, in fine esu si in tierile streine cà se afe din propri'a intuitiune ce scóle pentru sexulu femeiescu existu pe acolo, cum suntu organizate, ce progrese facu si ce defecte voru fi avèndu; indata apoi se intorcu la ale loru, facu studii comparative, descopere scaderile si apoi propunu cu blandetie mijlóce de indreptare si perfectionare. Ce ar' fi disu óre publiculu ungurescu, daca acea dama sau alte persóne ar fi saritu indata la unu anu dupa deschiderea scólei de fete din Clusiu si ar fi strigatu in gur'a mare, ca de ex: aceea are defecte din nascere, càci adeca ea nu s'a nascutu cu capulu, ci cu piciórele inainte, sau vreo alta absurditate cà acésta, si apoi curatu numai din artiagu si capritiu si-aru fi datu dimisiunea pre càndu publiculu o promise cu tóta placerea si simpati'a? Acelu publicu in casuri de acelea este mai scurtu la vorba. La toti càti s'aru fi sculatu asupr'a scólei din Clusiu, pe care anume cetatienele o asteptasera cu mare doru, le-ar fi plesnitu in fatia dicèndu-le: sunteti vrașmasi ai scólei maghiare; o defaimati in favórea celoru doue pensionate straine din locu germane-franceze, si voiti inradacinarea si mai adànca a limbei, a datineloru, a spiritului nemtiescu; acum ve cunóscemu cine sunteti.

Totu inceputulu este greu ori càndu si ori unde; la nimeni físe si nicairi nu este insoçitu de greutati atátu de multe si mari cà la romanii din acésta tíera; éra dupa-ce au inceputu, li se mai tragu si palmi preste fatia.

G. Baritiu.

Un'a carte noua germana despre Romani si Romani'a.

(Recenziune).

Cartea pe care voimu se o facemu astadata cunoscuta publiculu nostru cetitoriu pórtá titlulu:

Rumänien eine Darstellung des Landes und der Leute. Von Rudolf Bergner. Mit 26 Illustrationen und einer Karte. Breslau 1887 I. U. Kerns Verlag (Max Müller) Formatu 8-vo mare, 412 pagine sau aprópe 26 cóle tipariu frumosu, chartia alba curata. Pretiulu aici in Sibiiu 6 fl. 40 cr. asia de urcatu numai din caus'a celoru 26 ilustratiuni si a chartei prea bine lucrate, care coprinde nu numai Romani'a intréga inpreuna cu Dobrodgea, ci si Bulgari'a pàna in Balcani sau pàna la fruntaria Rumeliei, cum si Transilvani'a intréga si Bucovin'a. Din ilustratiuni insemnamu Castelulu Pelesiu, o biserică orientala, catedral'a dela Curtea de Argesiu, portalulu ei celu minunatu, biseric'a Dómn'a Balasia edificata din nou in Bucuresci adeveratu capu de opera cum dicu italianii, monumentulu lui Michaiu Vitédiulu; o dama din districtulu Dàmbovitiei (Câmpulungu in portu nationalu, cu pruncii sei; alte càtev'a porturi, Ioanu Bratènu, regele Carolu, regin'a Elisabet'a; vre-o siepte optu din alte ilustratiuni putea se si lipsésca

cu totul din o carte serioasă și se fia rezervate pentru foi belletristice ilustrate.

Dr. Rudolfu Bergner locuitoriu în Vien'a este cunoscutu și romaniloru mai alesu din opulu seu *Siebenbürgen eine Darstellung des Landes und der Leute Leipzig 1884*, care se anunțiasă mai de mulțori în diarele romanesci că și în câteva germane, éra dela noi aparuse și o recenziune mai lungă despre acestu opus scrisu cu destulă iubire de adevéru anume și cu privire la poporulu românesc, despre care s'au publicatu mai totdeună, se mai publica și până în diu'a de astadi o multime de sciri cu totul false, reuțatiose, tendentioase din puncte de vedere nationali și politice, sau în casulu celu mai bunu superficiali, adunate în fuga, de pre strade, din ospetării și cafenele, intru nimicu documentate.

Totu dela acestu scriitoriu au mai aparutu doué studii sau dacă voimu, itinerarie ethnografice din Ungari'a de susu și anume despre locuitorii ruteni și romani din comitatulu Marmatiei și din vecinatatea, pe unde locuiescu multime de jidovi mai alesu veniti din Galiti'a, saraci, pe atâta de necurati pre cătu și selbatici de bigoti, prin urmare și urgisiti de către ceilalti locuitori *).

Orî unde au petrunsu acestea scrieri ale numitului auctoru, éra mai virtosu cea de întâia, a risipitu multime de informatiuni mincinoase, preocupatiuni traditionali învechite, a indemnătu pe multi straini că se vie și densii se faca studii ethnografice la fati'a locului, în țiera, între popóra, éra nu numai între patru pareti, nu la lumin'a licuritoare citindu pe Sulzer, Eder și pe adversari interessati nu numai a ne innegri, ci chiaru a face se dispăremu dacă s'ar putea din societatea celorlalte popóra. De aceea este în interesulu nostru bine întielesu, că și romanii se cunósca opuri cum sunt cele citate acilea, nu numai că se afle câte sciri absurde sunt resufate și căta întunecime e delaturata prin acelea, ci și dacă s'au stracuratu erori, se le coregemu noi, adeca se mai dea și nenea Românica din mâni din picioare, se nu astepte că totu altii straini se'i apere caus'a lui, éra elu sè se uite la ei de pre gruitiu cu manile încrucite sau razimatu pe maciuca. Se nu astepte; căci este nespusu de greu, că ómeni înca pe atâta de invetiati și totodata binevoitori, cari nu'ti cunoscú de locu limb'a ta române, nici religiunea ta cu misterii sale, nici datinile și originea superstitiuniloru tale și cu atâtu mai puținú trecutulu teu, istori'a ta, se te studiedie și se scrie despre tine cu atâta imparțialitate, precum ar voi ei și cum trebuie se voiesci și tu, dacă nu'ti mai place lingusirea, laude nemeritate, și ascunderea neajunselor, pentru că se nu ne îndreptamu niciodata scaderile, adeca cum e vorb'a, se ne scrie cai pe pareti.

Rudolf Bergner nu cunósce limb'a romanésca, elu înse petrecuse în anulu 1884 vre-o cinci luni în aceste ținuturi poliglote, intrase în relatiuni dese cu romani, cu germani și maghiari, 'și căstigase și cărți germane de

acelea, care s'au scrisu de romani pentru romani, tragea informatiuni verbali pro și contr'a dela ómeni competenti din tóte trei popórele, facea excursiuni și pe la comune rurale spre a studia și pe poporulu ruralu în viati'a sa retrasă și simplă.

Intocm'a metodulu acesta 'lu aplică scriitorulu germanu și în Romani'a. Dupa ce veni în Sibiiu a dou'a óra în primavar'a anulu 1886 'și adună aici pe locu mai multe informatiuni bune despre statulu vecinu, i se anumira barbati de caracteru seriosu romani și germani, către cari se aiba a se adresa în acea țiera; i se recomândă, că nu cumv'a se alunece și elu precum au alunecatu alti straini înainte de elu, că se judece o țiera întregă numai dupa capitala, nici se caute a face comparatiuni exagerate, de ex: Romani'a cu Germani'a ori cu Franci'a, nici chiaru cu Ungari'a, din cauza că Ungari'a scapase de iataganu și de turbanu înainte cu 200 de ani, cându din contra Romani'a scapase numai dela 1829 încóce, ba luandu lucrulu mai scrietu dupa istori'a, numai dela 1876.

Asia acestu scriitoriu germanu petrecându tóta var'a și tóta tómn'a în Romani'a făcú din capitala multime de excursiuni atâtu în Munteni'a cătu și în Moldov'a și Dobrogea, înca și în Bulgari'a și numai dupace 'și adunase o sumă de informatiuni, s'au apucatu de scrisu.

Cartea sa are doué părți. Prim'a parte e titulată un'a caletoria prin țiera și este subinpartita în 6 capitole. 1. Trecerea prin pasulu Temesiu-Predélu la Sinaia, Ploiesci cu excursiunea la salinele din apropiere și descrierea capitalei București în lunile de vara, pe care scriitorulu cu tóte defectele pe care le are o afla multu mai înaintata, mai regulată de cătu credu până acumu apusenii, precum și traiulu mai eftinu decâtu în B-Pest'a și Vien'a, éra încótu ar fi totăsi scumpete pe la hoteluri, acést'a vine dela rapacitatea întreprénoriloru straini, mai alesu germani și slavi. 2. Caletoria la Moldov'a pe la Bacău, pe unde se interesă și de ciangai, pe la Romanu, de unde făcú excursiune la Dulcesci și Miclausiani proprietati ale familiiloru Sturdz'a, despre care scrie prea frumosu; de aci la Iasi, apoi până la fruntari'a rusésca și la Botosiani, pe unde află jidovime cu miriadele, o și descrie întocm'a precum este aceea. 3. Caletoria prin munti, de acolo pe riulu Bistriti'a cu plut'a la Brosteni, la Petr'a, Nemptiu, Varaticu (monastirea de femei); preste totu află jidovime, careia ceilalti locuitori sunt dati pradă, dacă nu s'aru fi luatú și până acumă mesuri aparatóre. 4. Petrecerea la Galati și la Braila, Laculu saratu; calea către Constantinopole; Sulin'a; Marea négra; Constanti'a, o caletoria prin Dobrogea; Turcii și Tatarii; economii ardeleni de vite; colonistii germani; intrcerea cu calea ferată pe la Cernavoda și Giurgiu la București. Rusciucu și Bulgarii. 5. La Pitesci, Dragasiani, Câmpulung, Rucaru; în susu la Curtea de Argesiu; la Craiova, Bucovetiu, Turnu-Severinu, Calafatu. 6. București tómn'a și érn'a cu monumentele și asiediamintele sale.

În partea II scriitorulu au adunatu pe 90 de pag. în 4 capitole multime de informatiuni științifice și de cultura, din geografía politica și física a țierei, din istori'a ei

* A se vedé „Transilvani'a“ din 1885 Nr.ii 15—16 și 19—20 cum și „Observatorulu“ din acelu anu.

pâna in dilele nóstre; starea politica, constitutiune, administratiune, finantie, armata; instructiunea publica, administratiunea eclesiastica, justiti'a, intocmirile sanitare; locuitorii, limb'a si literatur'a cu academi'a, cu diaristic'a si cu alte publicatiuni; agricultur'a si montanistic'a; industri'a, comerciulu, cale ferata etc. Are si unu apendice c bibliografia si catalogu alu persneloru care au scrisu bine reu despre romani si de patri'a lor. La partea acést'a a dou'a scriitoriulu a fostu ajutat de mai multi barbati patrioti mai alesu din capitala cu fórte multe informatiuni autentice, de care densulu se folos asia, că numai ici-colo mai dm preste unele erori, care in alta editiune se potu corege. — Cu totulu altu ceva este in privinti'a armatei in Romani'a c si in ori-care altu statu, cci adeca armatele 'si au pretutindeni secretele lor, ceea ce si trebue se fia asia si nu altmîntrelea. Cu tóte acestea scriitoriulu are si despre organizatiunea armatei romane mai multe informatiuni fórte pretiose insoite de istoriculu desvoltarei aceleia, care tóte se paru ai fi fostu comunicate dela persóne competente in materia. (Pag. 315 pna la 327.) Unele cuvinte si mai alesu nume proprii romanesci scrise reu ra si ne punu la nici o mirare, cnd scimu prea bine catu differe audiulu germanulu de alu popraloru meridionali. D-nulu Bergner este de origine din Saxoni'a, adeca din acea tiara a Germaniei, ai carei locuitori trecu de cei mai omenosi, mai blndi si mai simpatici dectu toti ceilalti germani fatia-cu popórale meridionali, dar chiaru si d-lu Bergner ne observase, cum saxoniloru compatrioti ai sei le este preste putintia a pronuntia necum pe ** si ** ale nóstre, ci nici pe ctev'a consonante asia precum le pronuntia tóte popórale meridionale. Dara si aceste greutati se potu delatura usoru. Noi se cautamu in casulu acést'a c si in oricare altulu analogu scopulu si tendenti'a scriitoriului. Scopulu este enuntiatu de ctra insusi auctorulu in precuventarea sa. Pna in diu'a de astadi publiculu germanu este mai bine informatu spre ex. despre Siberi'a, Afric'a, Australi'a dectu este elu dspre statulu Romaniei si despre natiunea romanca preste totu. Asia este, prea adeveratu. Cele mai absurde pareri mai domnescu despre poporulu romanesc in totu coprinsulu Germaniei, chiaru si in clasele superiori ale societatiei, tocm'a si la professorii cei cu capetele toba de sciintia dela universitati. Intrebati pe studentii romani cari petrecu câte 2—3 ani pela universitati germane, că se ve spuna ce felu de secaturi asculta ei uneori dela cte unu profesoru de pre catedra, nu numai relative la origine si la limba, dara si la facultatile trupesci si sufletesci, la ocupatiuni si la traiulu vietiei, la religiune si la legile politice ale romaniloru.

D-nulu Bergner si-a propusu a inform pe publiculu germanu despre adeverat'a stare a ómeniloru si a lucruriloru din tierile locuite de romani, ra in acésta privintia se obliga in fati'a publiculu c elu cauta numai adeverulu si dreptatea, Wahrheit und Gerechtigkeit. (Pag. V).

Ceea ce amu sustnutu totdeun'a, sustnemu si cu acést'a ocaziune, că pentru noi nicidecum nu pte se fie

indiferente opiniunile pe care le formédia alte popóra dspre poporulu romanesc. S'ar putea produce sute de casuri nu numai din trecutu, ci chiaru si din epoc'a de fatia, in care fiindu barbati de statu, chiaru si suverani informati fórte uritu si blastematiesce despre caracterulu, pasiunile si gradulu de cultura alu romaniloru, au urmatu nu numai instrainare de ctra romani, ci chiaru si ura si resbunare asupr'a nóstra. Desu numitulu scriitoriu spre a revers'a si mai multa lumina asupr'a starei lucruriloru nu lipsesce a face comparatiuni, de ecsemplu intre Maghiari si Romani, sau intre acestia si Serbi ori si Bulgari; descopere cauzele migratiuniloru din Transilvani'a in Romani'a, atinge folósele pe care le aducu romanii literati si comercianti de aici in Romani'a, reflectdia la multe informatiuni publicate mai de inainte in celalaltu opu alu seu*), anume si despre romanii din Transilvani'a.

Inainte cu diece ani, adeca tocm'a pre cndu se incepuse resboiulu din 1877 aparuse in Lipsi'a unu opu intitulatu Rumaenien Land und Volk in geographischer, historischer, statistischer und ethnographischer Beziehung, so wie auch Reiseerinnerungen etc. Auctorulu scrierei a fostu Rudolfu Henke, carele petrecuse vre-o trei ani in Romani'a si anume la Galati. Acést'a se ocupase si cu trecutul tieriei; elu inse s'a interesatu mai multu de actualitatea de atunci, facându intre altele comparatiune intre domni'a lui Alecsandru Ioanu I. Cusa pna in Februaru 1866 si intre alui Carolu I. din Iuniu 1866 pna in Maiu 1877. Este fórte interesantu a pune acésta publicatiune alaturea cu a lui Bergner 'si abstractiune facându dela pasiunea lui Henke de a se abate si la politic'a conjecturala, cum si la ctev'a informatiuni false, a in inaintea ochiloru numai faptele complinite, progressele realizate in acesti diece ani din urma. Recomandamu acestu studiu comparativu pessimistiloru nostrii c medicina preservativa in contr'a hipocondriei si a misantropiei, ra celoru moderati in judecat'a lor cu scopu c se crda si mai virtosu in puterea de viatia a elementulu romanesc si in protectiunea prea inalta a Dumnedieului parintiloru, ra fatia de calumniatori se pronuntie fia-care cuventele scripturei: Dreptulu de audiulu reu nu se va teme.

R. Bergner 'si face observatiunile sale si asupr'a luxulu femeiloru din Romani'a. Cunscemu si noi luxulu acél'a; l'amu comparatu inse si noi mai de multori in viatia cu luxulu femeiescu dela popórale europene si nu amu aflatu alta diferentia, dectu că femeile din societatea superiora in Romani'a, dotate dela natura cu unu gustu lor propriu, se sciu imbrac si gată mai frumosu dectu milióne de femei asia numite europene; apoi daca romancele cauta totu numai la Parisu, ce facu re celelalte femei? Vien'a si Berlinulu de ex: se

*) Siebenbürger, citatu mai in susu, care nu ar trebui se lipsca din bibliotecile nóstre, se afla depuse ctev'a exemplarie si la cancelari'a nóstra, costa comptantu 3 fl. 50 cr.

incerca de dieci de ani a se emancipa de modele venite dela Parisu, le este inse preste putintia; pare ca sunt farmecate, ca totu de atatea ori se alerge erasi la Parisu. N'ai ce se le faci, chiaru si modele cele mai fantastice cate vinu de acolo, subjugá pe tote, pe maghiare, polone, rusóice, germane, englese, mai in scurtu le farmeca pe tote. De aci incolo mergemu la B.-Pest'a, la Vien'a, Múnich, Berlinu si se vedemu unde vei mai alege dupa portu intre burgesa si aristocrata, intre femeii maritate si fete bine crescute si intre cele cunoscute in Europ'a sub numele de Demimonde.

Se vorbesce si despre superstitiuni religiose orientali intre romani, anume la ingropatiuni, si la alte ocasiuni. Bine se face; numai catu si acilea avemu trebuintia mare de studiu comparativu. Se mergemu in Austri'a superioara, in Tirolu, in Salzburg, in Bavaria, in fostulu episcopatu Fuld'a din Germani'a, in Franci'a meridionala, in fostulu regatu neapolitanu, pe unde plebea adora pe S. Ianuariu; se asistamu pela locurile de peregrinagiu, la icone care plangu (?), la fontani vindecatoare, la schelette de omeni santi, si numai atunci vomu vedea, daca plebea, daca glotele altoru popora sunt mai puçinu superstitiose decatu poporulu si clerulu romanescu.

Dara fie-ne de ajunsu acesta recensiuone scurta a scrierei lui Bergner. Celu care voiesce se o cunoasca intraga, nu are decatu se o citeasca, si noi asiguramu pe ori-cine, ca o va pune din mana satisfacutu.

G. B.

„Etymologicum Magnum Romaniae“ si starea, in care actualminte se afla limbistic'a comparativa in Romani'a.

Profesorulu ordinariu dela gimnasiulu de statu din Sibiu, d-lu N. Putnoky, a cetitu la 6 Iunie 1887 intr'o siedintia a academiei ung. de sciintie din Budapesta, in sectiunea filologica, parti alese din lucrarea sa critica, intitulata: „Etymologicum Magnum Romaniae“ si starea, in care actualminte se afla limbistic'a comparativa in Romani'a.“ Lucrarea, dupa cum si titlu'a indigedia, e o recensiuone critica asupra partii aparute pana acumu din dictionarul limbisticu „Etymologicum Magnum Romaniae“, redactatu, sub auspiciile academiei romane din Bucuresci, de cunoscutulu erudit, d-lu B. P. Hasdeu.

„Decandu a resunatu, dice dlu Putnoky in introducere, cuventulu regescu dela scaunulu presidialu in academi'a romana din Bucuresci, punendu temelia solida unei productiuni literare intinse: numit'a academia, in tote adunarile ei generale, primesce cu deosebita bucuria si cu o adeverata placere impartasirile, ce i se facu cu privire la „Etymologicum Magnum“. Bucuri'a inse nu se marginesce la restrinsulu cercu academicu; ea a strabatutu si in afara si a devenitu obstesca, multumita presei, carea a vorbitu si vorbesce despre „Etymologicum“ cu atat'a entusiasmu, incatu era peste putintia, a nu i se da acestui'a tota atentiunea si obstesca recunoscintia neimpartita. Se ne miramu ore, daca in Ro-

mani'a. pana la timpulu de fatia, nimenea nu s'a aflatu, carele se fi supusu unei discusiuni meritorie numitulu opu?

„Pe noi farmeculu acest'a ademenitoriu nu pote se ne atinga. In fati'a obstestei insufletiri din Romani'a noi pastramu si putemu pastra positi'a privitoriloru linistiti, si tocmai pentru acestu cuventu, vrundu a face cunoscutu objectulu acestei insufletiri, desnumitulu opu, noi putemu pretinde cu oresi-care indreptatire, ca observarile, ce vomu afla eventualu a le face, le facemu *sine ira et studio*“.

„Abia trecut-au doue decenii, decandu, ca o odrasla nobila a libertatii constitutionale, limb'a si literatur'a in Romani'a luat-au unu sboru vrednicu de inregistratu: si eta fie-care anu, ba fie-care luna produce rode copte in campulu scrutarii sciintifice“.

„Primulu impulsu, reveliulu, carele a desteptatu la munca si la consciintia de sine natiunea romana si capacitatile ei, care dormitau si ele, acestu impulsu l'a datu, inca in deceniulu alu doilea alu acestui secolu, Eliade I. Radulescu“. „Principi streini standu timpu indelungatu in fruntea tierii romanesci, limb'a romana a fostu impinsa in cele din urma in vertejulu nimicirii, musele au amutitu cu totul, si limb'a lui Dosofteiu si a lui Cantemiru a inceputu a fi inlocuita in Ardealu cu unu amestecu germanu maghiaru, er' in Romani'a cu unulu turco-elinu“.

„Intre asemenea impregiurari mastere, amu pute dice durerose, se presenta Eliade Radulescu. Elu destepta natiunea din letarghie. Elu aduse pe tapetu nouele idei, ce timpulu le reclamá. Elu dete culturei limbei romane directiune hotarita. Sub stegulu lui se grupara, cu o febrila iutiela, toti scriitorii tineri, poetii, toti de cari tier'a dispunea“.

„Boliac, Alexandrescu, Rosetti si altii au devenitu regeneratori pe terenulu poesiei. Aristia a facutu cunoscute epos-urile lui Homer. Cogalnicenu s'a indeletnicitu in adunarea si edarea de documente istorice. Eliade, punctulu centralu si sufletulu acestui grupu, a lucratu cu o exemplara abnegatiune in toti ramii sciintiei, cu scopu de a crea din nou limb'a natiunei sale. Natiunea i s'a si aretatu recunoscatoare, dandu'i frumosulu nume de „parintele literaturii romane“. Elu a fostu la romani aceea, ce la noi fost'a contele St. Szechényi, numai, ca acest'a, pe langa ca prin scrierile sale s'a aventatu la rolulu de apostolu alu noveloru idei, ca punctulu centralu alu eruditiunei nostre, lucrandu, a pusu temeiulu si acestei academii de sciintie.“

„El. Radulescu a fostu romaniloru aceea, ce neogreciloru le este Korais, carele prin imnulu plinu de putere si entusiasmu, ce l'a adresatu compatriotiloru sei, a facutu adanca impresiune, o impresiune, care natiunei apesate i-a datu puterea, se lapede jugulu barbaru si, dupa principiile stabilite de Korais, se si curetie limb'a de influinti'a, ce timpu indelungatu o a turburatu. Pe Korais grecii 'lu numescu „parintele literaturii neoline“.

El. Radulescu a fostu in fine Virgiliu-lu romaniloru, carele idei vecinicu frumoase a semanatu in campiiile poesiei, carele in eposulu seu, intitulatu „Mihaid'a“, a cantatu

despre glori'a timpurilor trecute si carele, pe lângă studiile sale științifice abstracte, a scrisu în cunoștința de cauză cercetari, în direcțiune practică și asupra economiei.“

„E mai pre susu de ori-ce îndoială, că inim'a acestui barbatu, până la sfârșitul vietii sale, a palpatu pentru o singură idee, totă năsuința lui fiindu-i îndreptată numai la regenerarea limbii și literaturii române degenerată. Aderenții și contimpuranii lui i'au și întielesu parol'a încurajătoare. Institutele de învățământu mai înaltu din țiera neputendu oferi aptitudinile științifice necesare, tinerimea la glasulu lui Eliade a începutu se peregrina în străinătate. Aici ea a învățat, a scrutat, și-a însușit apucăturile și îndeletnicirile de lipsă și eata, că după mórtea maestrului (1872. IV. 27) abia trecut unu deceniu și Romani'a se apucă de realizarea unui opu, precum alte națiuni, cu unu materialu literar mai ordonat, și mai puțin expus neglijării, nu potu se arete“.

„Idea, carea la marele popor germanu a începutu a se realiza la 1854, după înflorirea literaturii germane, în urm'a produselor de artă literară ale celor 2 triade, întielegu edarea unui dicționar al limbii istorice și etimologice: această idee 30 de ani în urmă, dându de unu apostolu plin de abnegațiune, începe a se realiza și în Romani'a cu edarea marelui opu „Magnum Etymologicum Romaniae“, Dicționarul limbii istorice și populare a românilor, lucratu după dorința și cu cheltuel'a M. S. regelui Carolu I, sub auspiciile academiei române, de B. Petriceicu Hasdeu membru al Academiei române etc. etc. București, Socec-Teclu, 4°. 1885“.

Schitiându fazele literaturii române mai nouă, d-lu Putnoky scote la ivela, după cum vedeamu pe E. I. Radulescu, că pe regeneratul literaturii române, punându în față cu regeneratul literaturii maghiare, cu contele St. Szechényi. De aici trece elu la dicționarul D-lui Hasdeu, la „nobilă odrasla a vietii constituționale“. Ideea a fostu dată, ne spune d-lu Putnoky, de regele Carolu I, carele, spre scopulu acoperirii cheltuielilor împreună cu scoterea în tipariu a acestui opu marețiu, a oferit din scutul'a sa proprie 6000 lei la anu. Realizarea dorinței, exprimată de regele, academii'a română o a incredințiatu unei *singure* puteri, în deobște cunoscutulu învățat, d-lui B. P. Hasdeu, pe cându dicționarul germanu înrudit, a avutu dintr'unu începutu doi redactori. Dacă ne aducemu aminte de cuvintele „seine ungeheure Wucht sollte nur auf 4 Schultern fallen,“ exclamate în conștiința grelei sarcini, ce'lu apasă, de unulu din redactorii îndigitatulu dicționarului germanu, putemu usioru întielege ponderositatea chîemării, pe care o a luat asuprasi d-lu Hasdeu.

În cele următoare prelegătorulu, d-lu P., arată, pe bas'a fasciculelor aparute, direcțiunea și cuprinsulu Etimologiculu d-lui Hasdeu, și calea urmata la tractarea singuratecelor cuvinte, și în fine starea actuală a limbii comparative în Romani'a, ai carei reprezentanți sunt în linia primă: B. P. Hasdeu, Cihac și A. Burl'a, declarându de inesacte unele deductiuni etimologice din „Dictionaire d'etymologie“ de Cihac și din „Etymologicum d-lui Hasdeu. În fine dă d-lu P. expresiune adâncei

impresiuni, ce a facutu asupra-i dezvoltarea temeinică și logică-corectă urmata de d-lu Hasdeu. Fie care cuvântu, dice dînsulu, e o monografie, în care se arată originea etimologică a cuvântului, precum și istoricul folosirii lui, împreună cu îndigitarile necesare.

Pentru a proba sistemulu urmata de d-lu Hasdeu, recensentele alege verbulu *aduc*. Form'a imperativulu *ado* nu o aflam explicată, dice d-lu Putnoky. Din cuvintele: „tot *ad*, nu *ada* trebuie să se cetească în poeziile populare la Alexandri pretutindeni, unde editorul pune *ada-o* . . . d. e. Balad'a Codrînelu :

„Mei baditia. mei crismaru,
„Ad o plosca de Cotnaru . . .“

pare a rezultă, că d-lu Hasdeu prea puțin s'a gândit asupra originii acestei forme, numai așa se explica trecearea-i repede peste acestu punctu.

Ado e asiadara, după d-lu Hasdeu, necorect și e a se scrie peste totu despartit *ad o, o* fiindu, în întielesulu exemplulu de mai susu, articolulu feminin (un'a).

E adevăratu, că în acestu casu specialu singur'a explicare corectă e cea dată de d-lu Hasdeu; aru fi înse cătezatu a o generalisă și a o aplică la toate casurile, precum se pare, că face d-sa, mai alesu, că d. e. în următoarele exemple nici că urmédia vre-unu substantiv feminin, la care s'ar puté reduce articolulu feminin, o d. e. Panu, Proverbu II. 112:

„Că ele nu te întreba,
„D'ai negustorie slabă,
„Ci *ado!* dă-i!

Arsenie dela Bisericiani: „*ado* aminte cuvintele tale serbului teu“.

„Ridică-te Dîmne Dîmnedieu sfînte,
„De'ti înaltia mîn'a și'ti *ado* aminte“ . . . etc.

Cea mai simplă explicare pentru form'a imperativulu *ado* este următoarea:

La verbulu „adă“ se aplica în modu regulat *exclamativulu* „o“*) în forma de sufixu și astfel form'a „o ada“ se preface, după cumu se va vedé mai la vale, totu în modu regulat, în „ada-o, ado!“ Că sufixulu exclamativu „o“ esista în limb'a poporulu la numele de botézu, acesta e unu faptu de comunu cunoscutu, astfel că formele „Mario, Ano, Ileano“ etc. le întimpinam foarte desu în locu de „o Marie, o Ana, o Iléna“ etc. Limb'a română aplica în anumite casuri emfactice cuvintele, cari după regulile sintactice stau înaintea verbelor, cu deosebită predilecțiune în forma de sufixu la verbe. Dovada despre această ne da limb'a de toate dilele, ni-o dau înse mai alesu următoarele exemple:

„Aduceți-*ve* aminte, că acelu ce nu învinge vine în țiar'a lui pribégu“ (Conv. lit. 1887, p. 983);
„Sfîntieșca-*se* numele tîu (Tatalu nostru);

„Ceru-*i* seninu, înse mîhnirea
„În peptu-*mi* se ascunde“ . . .
„Spus-*am* lumii, i-am totu spusu“ . . .

*) Asia 'lu numesce Putnoky.

Ba sunt casuri, in care chiaru si doue cuvinte se urmédia in forma de suffixu, d. e.

„O mama, fiulu ratecitu,
„Venitu-'si-a in sine.“ (Andreiu Barseauu).

Suffixulu exclamativu o se aplica si la imperative si servesce mai ales spre scopulu de-a face imperativulu mai domolu, sau mai bine disu de-a schimbá imperativulu aspru (videg, spröd) intr'o rugare seriösa. Numai o asemenea explicare ne face sè intielegemu form'a imperativelor: ado, haido, vino etc. etc., forme, cari 'si-au rescumperatu incetatenirea dejá s'n literatura. In literatur'a bisericesca mai alesu la traductorii bibliei, intimpinamu adesea forme de acestea, precumu: „.. si tu'ti ado aminte acést'a, care te sulimanesci si te ungi cu deresuri mirositóre in multe chipuri spre insielaciunea sufletelor celoru neintarite“. (Omiliarulu dela Govor'a, 1642, 90 b.) In acestu intielesu se afla form'a din cestiune si in psalmii lui Dosofteiu.

Cum-cà in verbulu *ado*, precumu si in celelalte forme citate mai sus, particica *o* e suffixu exclamativu, acésta resulta in modu neindoiosu si din urmatorulu citatu imprumutatu dint'o poesie de M. Eminescu, in care *o* se repetiesce:

„O! vino ér in alu meu bratiu,
„Sè te privescu cu multu nesatiu,
„Sè razimu dulce capulu meu
„De sinulu teu, de sinulu teu!

La tractarea diferiteloru intielesuri ale cuvintelor, continuà d-lu P., se observa o ordine càtu se póte de stricta, datele fiindu aduse in legatura cu scriitorulu si timpulu respectivu chiaru si la manuscriptele nedeterminabile. Aceea, cà la care scriitoru se afla *mai àntèiu folositu* cuvèntulu tractatu, e pentru d-lu Hasdeu lucru *secundaru*, si acést'a este ce'lu màntue de gresial'a, in care a *cadutu* lexicografulu germanu Wiegand, carele, prelucrându *si elu date* lexicografice, fara vre-o critica severa, a primitu multe aberatiuni de ale predecesoriloru sei. Datele, pe cari se rađima Wiegand cu privire la folosirea mai àntèiu a cutarui cuvèntu, suntu astfelu in mare parte gresite. D-lu Hasdeu urmédia altfel. Dènsulu recurge de a dreptul la materialulu limbisticu, ce'i sta la dispositiune, apretiàndu scriitorii si scrierile vécuriloru respective asia dicèndu pe calea autopsiei, astfelu cà in privinti'a acést'a, precumu si cu privire la estensiunea obiectului ópulu seu, „Etymologicum Magnum“, e fara indoieála superioru *primelor* tomuri din dictionariulu lui Grimm.

Se cuprindu, dice mai departe Putnoky, in „Etymologicum Magnum“ alu domnului Hasdeu si cuvinte, cari trebuescu esceptionate, d. e. — àdià (*suffixe de certains nom propres topiques*), adins, aláu, agris, ait interjectio, maica si taica, aia etc. —; dar acést'a pentru acum numai in trécatu.

Unu altu lucru cu multu mai delicatu este, dice Putnoky, ceea-ce ne preocupa la „Etymologicum Magnum“, si anume manuscriptele folosite si prelucrate. Nu se potrivece a scrie astadi unu opu monumentalu, precumu

este „Etymologicum Magnum Romaniae“ pe bas'a de manuscripte. A scrie pe bas'a unoru manuscripte, pe carea lumea scientifica nu le póte controlá, si care preste totu n'au fostu supuse critice, insémna, a instalá temeli'a unei zidiri menite pentru secolu pe unu padimentu, ce se clatina, sau a alcatuí materialulu pentru o asemenea zidire din petrii nasipöse si astfelu usioru de sfarimatu. Acést'a cu atátu mai vértosu se póte dice, cu càtu in diu'a de adi si imprimarea de càrti inaintédia cu puterea vaporului, ér institutele, care partinescu literatur'a, se intrecu in jertfirea pentru edarea productelor de valóre apartinetóre terenului istoricu si limbisticu. Manuscriptulu este in literatura aurulu ascunsu in afunđimea pamèntului. Manuscriptulu susține proba de focu numai dupa-ce-'i succede a'si justificá inaintea juriului competentu originea legala si a dovedí, cà dupa cuprinsu elu este icón'a fidela a faptelor sanctionate de istorie si manuiorulu conscientiosu (öntudatos kezelő) alu limbei. — Pruncului mortu nascutu nici legea nu'i asigura drepturi. Dictionaru literaru istoricu, in care sè se fi folositu si prelucratu manuscripte in mesura deosebitu de mare, nu aflamu la nici unu poporu. Romani'a e in privinti'a acésta originala. Daca avisata este Romani'a la manuscripte, e invederatu, cà pentru ea inca n'a sositu timpulu de a scrie dictionare literaru-istorice. Acést'a o indigitédia altfelu, daca nu ne insielamu, si declaratiunea, ce o facú d-lu Hasdeu in siedinti'a academie, din Bucuresci dela 13 Martie a. c., càndu a disu:... „Dèca sarcina mea aru fi de a lucrá unu Etymologicu alu limbei franceze sau alu celei germane ori italiene, este invederatu, cà asiu avea la indemàna unu materialu insutitu mai mare, studiatu mai dinainte de o pleiada de carturari; povar'a prin urmare, aru fi nespusu mai purtarétia; dar sè nu se crèda, cà atunci eu asiu purcede altfelu decâtu acum'a.“

Putnoky spera, cà manuscriptele des folosite si prelucrate in Etymologiculu limbei romàne nu voru ocolí luarea aminte a d-lui Hasdeu; acést'a inse nu este decâtu unu *pium desiderium*, care nu póte fi luat pe terenulu sciintiei dreptu factoru. Nu e scrisu nicairi, cà literatur'a romàna, acum in pàrga, va remàné scutita de amesteculu celoru nechiamati. Tocmai de aceea e neaperatu de lipsa, cà d-lu Hasdeu se fie cu deosebita luare aminte si sè supuna unei severe critici monetele, ce sunt a se asiediá in vistieri'a nationala, nu cumv'a prin falsificare se devina obscure acele nobile monete.

Afirmarea, cà folosirea si prelucrarea de manuscripte constitue o parte delicata a Etymologiculu d-lui Hasdeu, si-o sprijinesce P. prin doue esemple concrete luate din literatur'a romàna.

In scurte trasaturi arata apoi Putnoky, cà 'si are si literatur'a romana Sphinxulu ei, fiindu si ea in asteptarea unui Oedipus. Sphinxulu e ortografi'a, in care privintia nu s'a facutu nici unu felu de stabilire, astfelu, cà sistemulu pusu la cale de academie nu este urmatu nici chiaru de aceia, cari l-au votatu.

Arata mai departe, cà in „Etymologicum Magnum“ invecinat'a Romanie se pregatesce a ridicá unu sanctuaru,

Romani'a, a cărei literatura abia în er'a constituțională a început să se ivească, pe care literatur'a și limb'a maghiară l'au avut deja pe la anii 1850—1860. Se pregătesc să ridică sanctuarul acea țară, despre care acestea le dice Gheorghe Popovici: „Ungari'a a fost pentru noi *multa vreme* oglinda civilizației occidentale, de unde s'au întins și asupra noastră câte-va radie resfrante și palide.“

În fine dice Putnoky, că academi'a de științe din Budapesta și-ar câștiga în modurile cele mai demne un merit neprețuit, dacă în amintirea aniversării milenare a Ungariei aru ridică și ea un asemenea sanctuar pe șem'a limbii maghiare, precum este Etymologicul limbii române.

„*Si vera res, est verum gaudium!*“ Această bucurie o a simțit subscrisorul, cîndu tractatul recensat, scris în cea mai mare „*bona fide*“.

Dr. I. Crisianu,
profesoru.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 540/1887.

Procesu verbalu

alu comitetului Asociației transilvane pentru literatur'a română și cultur'a poporului român luat din ședința a dela 22 Decembrie 1887.

Președinte: Iacobu Bolog'a, vice-președinte.

Membrii prezenți: Dr. Il. Puscariu, P. Cosm'a, I. St. Siulutiu, Z. Boiu, I. Popescu, E. Macellariu, G. Baritiu, I. V. Russu, B. P. Harsianu, Nicanoru Fratiesiu controloru.

Secretariu: Dr. I. Crisianu.

Nr. 216. Inspectoratul reg. ung. de școle alu comitatului Sibiuului, provocându-se la ordinul înaltului ministeriu reg. ung. de culte și instrucție publică dto 22 Octombrie a. c. Nr. 41963 în care se cere, că invetiatorii dela școl'a civilă a Asociației, domni Septimiu Albini și Enea Hodosiu se și prezenteze diplomele, pentru a putea participa la fondul de pensie pentru invetiatori, recerca prin adres'a dto 23 Noembrie a. c. Nr. 1011 pe comitetu, se provoce pe numiții invetiatori a-si face examenul de calificatie prescisu.

Totu cu provocare la susținutul ordinu ministerialu se încunoscintie comitetulu din partea numitului inspektoratu, că d-nulu S. Barcianu și domnișor'a A. Filipescu. ambi invetiatori la școl'a civilă, au fostu introduși și primiți la fondul de pensie, și cumcă, pe temeiulu aceluiași ordinu ministerialu se prescrie în sarcin'a Asociației transilvane, că proprietara de școl'a, conformu presciseloru §. 29 alu 3 art. de lege XXXII ex. 1875, că contribuție la desnumitulu fondu de pensie, cu începere dela lun'a Septembrie 1886, după cele 4 posturi de invetiatori sistemate la școl'a susținută de dens'a, câte 12 fl. de postu pe anu, care suma comitetulu va avea se o solvăsca, fără amănare, la perceptoratulu de dare din locu; totodată e a se solvi, în sarcin'a invetiatoriului S. Barcianu și sum'a de 6 fl. v. a. (Ex. Numerulu 516/1887).

— Spre știința, avendu invetiatorii Sept. Albini, Enea Hodosiu. S. Barcianu și A. Filipescu a fi încunoscintiați, intru cătu și privește, despre cuprinsulu hârtiei de mai susu a inspektoratului reg. ung. de școle.

Fiindcă Asociația transilvană nu dispune încă de unu fondu propriu de pensie, prevăditu în stat. de org. §. 10. se avisedia cass'a a solvi la perceptoratulu de dare contribuția prescisa, de ocamdata pentru anulu școlasticu expirat 1886/7 în sum'a de 78 fl. v. a. fiindu acest'a în consonanță cu legea (art. de lege XXXII §. 29 alu 3) ér' d-lu S. Barcianu se îndrumă a subterne la comitetu, cătu mai îngraba, sum'a de 6 fl. cu care dătoresce la fondulu desnumitu de pensie, spre a se putea refu astfelu deodată întrég'a afacere.

Nr. 217. Direcția școlii civile de fete a Asociației transilvane prin adres'a dto 1 Decembrie a. c. Nr. 396 prezintă cererea invetiatoriului S. Barcianu; de a fi înlocuitu cu alta persoană în postul avutu, de ore-ce densulu, obținendu unu stipendiu cu scopu de a merge cu sfârșitul lunii lui Decembrie în Sighetulu Maramției și a studia anumite cestiuni economice, se vede necesitate a-si da demisiunea din numitulu postu (Ex. Nr. 519/1887).

De și unu invetiatoriu, instituitu formalu. nu și pôte parasi postul în decursulu anulu școlasticu, totuși, că se nu apara, că comitetulu ar' intenționa se împedece pe D-lu Barcianu dela carier'a, pentru care dorește se se califice, abdicarea se primesce.

Nr. 218. În legătura cu cele hotărâte la punctulu precedentu se prezintă următoarele cereri:

a) a Domnișorei Corneli'a Lupu invetiatore la școl'a română de fete din Hatiegu.

b) D-lui Silviu Putilénu stud. în filos. în anulu III la universitatea din Viena.

c) a D-lui Dr. Petru Spanu, absolventu de facultatea filos. dela universitatea din Jen'a și teologu absolutu, spre a li se conferi postul de invetiatoriu dela școl'a civilă, devenitu vacantu. Concurenții de sub a și b se deobliga a face la timpul seu examenulu de calificatie prescisu (Ex. Numerulu 520, 531 și 537/1887).

Avendu în vedere, că aspiranții, cari au studii academice, dau mai deplina garanția pentru trecerea cu succesu a examenulu de calificatie și pentru împlinirea pretenșiunilor drepte ce se potu face la densii că fiitori invetiatori atătu ce privește purtarea oficiulu cătu și activitatea lor literară;

avendu în vedere, că postul devenitu vacantu, că unulu dintre acele posturi invetiatorești, pentru care comitetulu, prin conclusulu seu dto 24 Augustu 1886 Nr. 306 satorise principiulu, că la ocuparea lor se se preferă aspiranții cu studii academice; avendu în vedere mersulu urmatu de concurenți în studiile lor, precum și succesulu obținutu în acelea;

avendu în vedere, că pentru a se putea îndeplini postul invetiatoreșcu devenitu vacantu, prin abdicarea D-lui S. Barcianu, pe calea concursulu, prin alegere, conformu §. 9 din stat. de organizare timpul este prea scurtu.

— Comitetulu denușce în postul de invetiatoriu, devenitu vacantu prin abdicarea fostulu invetiatoriu a D-lui Sabin Barcianu, în modu provisoriu, pentru anulu curentu școlasticu, pe D-lu Dr. Petru Spanu, avendu denumitul a intră în funcție cu începere dela 1 Ianuarie n. 1888, dela care datu i se va asemná și salariulu împreunatu cu acestu postu.

Nr. 219. Direcția despartimentulu III (Sibiu) alu Asociației transilvane prin adresele dto 12 Noembrie a. c. prezintă protocolulu adunării generale a numitulu despartimentu ținute la 18/30 Oct. a. c. în comun'a Secade, cu adnețele lui, împreună cu sum'a de 46 fl. v. a.

Din protocolulu substernutu se vede:

a) că cu ocașiunea acelei adunări generale s'au cetitu trei disertatiuni, și anume:

1. „Despre meserii“ a disiertatu D-lu Em. Popescu, cancelistu cons. și clericu absolutu.

2. „Despre cultur'a pamentului“ a vorbitu D-lu Ioanu Georgescu, invetiatoriu la scól'a granitariésca din Scorei.

3. „Despre folosulu invetiaturei“ a disertatu D-lu D. Cuténu v.-protopopu in Secadate.

b) cá s'au inscrisu cá membrii pe viatia Dni D. Cuténu vice-protop. si Const. Prie parochu ambii din Secadate, solvindu de o camdata numai câte 5 fl. v. a.

c) cá s'au inscrisu de nou 1 membru ordinariu Moise Gruí'a din Sebesiulu de josu solvindu taxa de 5 fl. si 1 fl. taxa pentru diploma, incasându-se pe lângá acésta, cá taxe dela membrii vechi, sum'a de 30 fl. cu totulu astfelu 46 fl. v. a.

d) cá s'a stabilitu budgetulu pe anulu 1888 fixându-se sum'a de 49 fl. 20 cr. v. a. pentru trebuintiele de birou si pentru spriginirea culturai verniloru de matase, introdusa de mai nainte in despartimentulu acest'a.

e) cá deciderea loculu pentru ținerea adunarii generale a despartimentulu in anulu viitoriu se concrede comitetulu. (Ex. Nr. 521 si 522/1887).

Se adeverece primirea sumei de 46 fl. v. a. Cuprinsulu protocolulu servesece spre sciintia, avendu a se procede cu membrii nou insinuati, conformu prescrieloru § 23 liter'a d. din statute, cu aceea, cá D-nii D. Cuténu si Const. Prie voru putea fi supusi aprobării adunarii generale a Asociatiunei transilvane, cá membrii pe viatia, numai dupa ce voru fi satisfacutu conditiuniloru cuprinse in §. 6 pt. 2 din statute.

Nr. 220. Mai multi individi din fóst'a comuna „Tofaleu“ prin adress'a dto 4 Decemvrie a. c. se róga se li se confere unu ajutoriu de 100 fl. v. a. din fundatiunea „Tofaléna“ spre a'si putea acoperi spesele cu némurile baronulu C. Aporu, carele i-a expropriatu (Ex. Nr. 524/1887).

— Avendu fundatiunea „Tofaléna“ destiniatiunea. de a sprigini numai tineri descendent, din vre-o familia de ale fostei comune, „Tofaleu“, cari ar' voi se invetie vre-o meserie óre-care, cererei presente nu se póte satisfacé.

Nr. 221. Pavelu Nisc'a, invetiaceleu de papucariu in Dev'a cere unu ajutoriu (Ex. Nr. 525/1887).

— Ne fiindu vacantu nici unulu din stipendiile menite pentru spriginirea invetiaceiloru dela meserii, cererei presente nu se póte satisfacé; se indruma inse petentele la eventuale concursuri, ce se voru escrie spre scopulu conferirii unoru asemenea stipendii.

Nr. 222. Directiunea scólei civile de fete a Asociatiunei transilvane prin adres'a dto 15 Decembrie a. c. Numerulu 422 presenta, la proyocarea, ce i s'a facutu verbalu din partea delegatulu comitetulu in afacerile scolare, unu extrasu din matricúl'a scólei, precum si unu conspectu despre elevele interne.

Din extrasulu amintitu se vede, cá in anulu curentu scol. s'au inscrisu cu totulu la scól'a civila a Asociatiunei 79 eleve, dintre care 3 au parasitu scól'a; remánu deci 76 eleve, care urmédia actualminte regulatu cursurile ordinare ale scólii: 33 fiindu cu locuinti'a in internatu é' restulu externe.

Din conspectulu prezentatu se vede, cá numerulu eleveloru interne a fostu la inceputulu anulu scol. 43, o eleva a parasitu scól'a si internatulu, de prezentu suntu deci 42 eleve interne, dintre care 9 frecuentédia scól'a elementara sustinuta de Reuniunea femeiloru romane din Sibiiu.

Cursulu complementariu, impreunatu cu scól'a civila, e frecventatu pentru acum de 4 eleve (Ex. Nr. 532/1887).

— Spre sciintia, cu aceea, cá parintiloru eleveloru, care frecuentédia scól'a, se li se comunice, prin directiunea scolara câte unu esemplariu din regulamentele scolare stabilite in decursulu anulu curentu.

Nr. 223. Directiunea scólei de fete a Asociatiunei prin adres'a dto 15 Decemvrie a. c. Nr. 423 substerne o socotéla

in sum'a de 726 fl. 38 cr. v. a. pretiulu pianulu, comandatu pe sém'a institutulu, in urm'a conclusulu comitetulu dto 13 Octomvrie a. c. dela firm'a „Bösendörfer“ in Vien'a.

Instrumentulu a sositu si a fostu asediatu in institutu in starea cea mai buna, fiindu, dupa parerea exprimata de instructorulu in musica, prof. D-lu G. Dim'a, de o constructiune excelenta.

Directiunea cere a se asemna sum'a de mai sus la cass'a Asociatiunei.

Totodata se incunoscintiéza comitetulu, cá au sositu si cele 19 bance comandate dela fabric'a L. Feivel in Budapest'a, de asememenea in urm'a unui conclusu alu comitetulu. Bancele costau aici loco 349 fl. 93 cr. care suma de asemenea se se asemnedie la cass'a Asociatiunei. (Ex. Nr. 533/1887).

— Sum'a de 726 fl. 38 cr. v. a. pretiulu clavirulu comandatu pe sém'a institutulu, precum si sum'a de 349 fl. 93 cr. v. a.; pretiulu banceloru comandate pentru scoal'a civila, se aseméza spre solvire la cass'a Asociatiunei, cu aceea, cá ceréndu trebuinti'a, cassariulu se fia autorisatu a contrage spre scopulu acoperirii numiteloru sume unu imprumutu.

Nr. 224. Directiunea scólei civile de fete a Asociatiunei prin adres'a dto 15 Decemvrie a. c. Nr. 430 arata, cá si in anulu trecut, D-ra Octavia Stolojanu, invetiátore la scól'a reuniunei femeiloru, a avutu si in anulu prezentu, pâna acumu, viptulu la mas'a eleveloru din internatu, platindu in anulu trecut, prin directiune, tax'a statorita de comitetu cu alimentarul, adeca 42 cr. pe di.

In anulu prezentu scol. D-ra Octavia Stolojanu n'a platu inca nici o taxa, fiindu-ca in decursulu luniloru Septemvrie si Octomvrie facuse servicii de supraveghetóre a elevelor, pâna la numirea guvernantei a dou'a, é' de atunci incóce directiunea n'a sciutu ce taxe se'i céra.

Directiunea intréba, daca alimentarea desnumitei D-re pe lunile Septemvrie se Octomvrie se póte privi cá oferita gratuitu pentru servitiile prestate, avédu a se pretinde dela dens'a numai tax'a pentru lunile Noemvrie si Decemvrie, si in ce suma? se se mai dee densei si pe viitoriu viptulu in institutu? Directiunea, fara privire la D-ra Stolojanu, e de parerea, cá la mas'a eleveloru se nu se dee viptulu, decâtu dameloru angagate in internatu (Ex. Nr. 534/1887).

— Deóre-ce D-ra Stolojanu, dupa cum se afirma din partea directiunei, in lunile Septembrie si Octombrie a facutu servitiu de guvernanta internatulu, dens'a va avea se rebonifice viptulu numai pe timpulu dela 1 Noemvrie incóce pâna la diu'a in care i se va comunic'a acestu conclusu, incetându cu acésta di a mai avea viptulu la mas'a eleveloru din internatu, de carele, pe viitoru voru avea a se impartasi numai damele angagate acolo.

Incátu pentru suma, D-ra Stolojanu va avea se solvéca tax'a stabilita cu anteprenorulu adeca de di 42 cr. v. a.

Nr. 225. Directiunea bancei generale de asiguratiune mutuala „Transilvani'a“ prin adres'a dto 16 Decemvrie a. c. Nr. 6758. raspunde la hárti'a comitetulu dto 6 Decemvrie a. c. cá reposatulu preotu gr. or. din Oresti, Ioanu Mezei, a fostu in adeveru asigurat cu politi'a Nr. 15726 la unu capitalu de 2000 fl. in favorulu Asociatiunei, cá documentele necesare s'au prezentatu deja acelei directiuni si cá capitalulu se va esolvi conformu conditiuniloru de asigurare, in 2 luni, adeca in 12 Februarie 1888 la cassariulu Asociatiunei.

In legatura cu acést'a se presenta respunsulu preotulu Nestoru Manciú la hárti'a comitetulu dto 6/12 Nr. 515 a. c. in care arata, cá densulu cá agentulu bancei „Transilvani'a“ a asternutu, la cerere, tóte documentele necesare la directiunea aceleia. (Ex. Nr. 535 si 538/1887).

— Spre sciintia, fiindu imputernicitu cassariulu Asociatiunei a ridicá la timpulu seu capitalulu asigurat, si recercatu a face unu act fundationalu relativu la acela.

Nr. 226. Ioanu Guguianu studt. de silv. prin adres'a dto 16 Decemvrie a. c. cere se i se reeliberedie ratele restante din stipendiulu seu de 300 fl. (Ex. Nr. 536/1887).

Ne satisfacendu petentele concludului comitetului dto 2 Aug. a. c. Nr. prot. 95 cererea presenta nu se pôte considerá.

Nr. 227. Membrulu comitetului D-Iu Br. Ursu reasterne socotél'a architectului Szalay, ce i s'a fostu transpusu, cá presidiului comisiunei edile, spre dare de parere, cu rugarea a fi dispensatu de afacerea acést'a dupa ce densulu n'a facutu nici cându parte din comisiunea, carea a tractatu cu numitulu architectu. (Ex. Nr. 530/1887).

— Socotél'a architectulu F. Szalay se transpune, spre dare de parere, celorlalti doi membrii din comisiunea edila, anume: D-loru P. Cosm'a si Eug. Brote.

Sibiu, d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p.,
vice-presiedinte.

Dr. I. Crisianu m. p.,
secretariu II.

Verificarea acestui procesu verbalu se increde d-loru :
I. St. Siulutiu, P. Cosm'a, Dr. II. Puscariu.

S'a cetitu si verificatu. Sibiu, 24 Decembre 1887.

I. St. Siulutiu m. p. P. Cosm'a m. p. Dr. II. Puscariu m. p.

Bibliografia.

— „Romänische Revue“. Cu fasciculu, care va aparea la 15 a. l. c. acésta revista romana scrisa in limb'a germana, 'si va incepe alu IV anu alu activitatii sale.

Necesitatea unui organu cu scopulu de a informá strai-netatea despre starea poporului romanu preste totu si mai cu séma a Romanilor din Ungari'a a fostu de multu simtita si recunoscuta. Conducatorii poporului romanu din monarchi'a austro-ungara atátu la conferintiele nationale din Sibiu precum si mai innainte au ventilatu infintiarea unui asemenea organu, care inse nu s'a potutu realisá din lips'a sumeloru recerute pentru o intreprindere cá acést'a, apoi si din cauza, cá n'a fostu sperantia a latí in destulu organulu proiectatu.

La 1885 Dr. Corneliu Diaconovich a infintiatu pre risiculu seu propriu lunariulu intitulatu „Romaenische Revue“, pentru care luptându de atunci incóce cu cele mai mari greutati si neajunsuri si jertfindu bani si timpu, a ajunsu la rezultate fórte imbucurátore.

Caus'a romana prin revist'a sa a devenitu cu multu mai bine cunoscuta strainatatii si foile straine cele mai de frunte mai cu séma cele din Germani'a totu mai desu se ocupa in modu fórte simpaticu cu acestu organu de informatiune, care se trimite in mai multe sute de esemplare la redactiuniuni, corporatiuni si celebritati politice si literare din capitalele Europei. Astfelu directiunea dela „Romänische Revue“ a devenitu unu intregu birou de informatiune, l: care se adreseza mai toti scriitorii straini, cari se ocupa cu poporulu romanu si carii pana acumu si-au luat informatiunile din isvóre de valórea scrieriloru D-lui Hunfalvy et Consortes. Apoi vedemu cá chiaru si barbati politici germani si slavi intra in legatura strinsa cu acésta fóia si figuréza cá colaboratorii ei cu dorinti'a de a o vedé adi máne unu organu centralu alu nationalitatiloru din Ungari'a.

Numerulu esemplareloru gratuite de informatiune cresce in continuu si intrece dejá numerulu abonatoru, cari in anulu trecut n'au fostu nici 300, apoi si dintre acestea o insemnata parte a remasu in restantia cu abonamentulu.

Astadi, dupa rezultatele ajunse prin acésta revista, dupa recunoscinti'a esprimata fatia de densa la conferinti'a din Si-

biiu si dupa recomandatiunile comitetului centralu electoralu de acolo, mai cu séma inse dupa-ce contrarii poporului nostru au incercatu nimicirea acestei intreprinderi nationale prin unu procesu de presa, sustinerea ei este o datorintia morala, o cestiune de onóre pentru inteligenti'a romana.

Recomandamu dar' abonarea si sprijinirea acestei reviste tuturor, cari suntu in stare a jertfi sum'a de 10 floreni pe anu pentru o intreprindere nationala atátu de insemnata, cu atátu mai vértosu, pentru-ca directiunea trimite dupa fie-care esemplariu abonatu, altulu gratuitu in streinatate.

„Romänische Revue“ si de acum inainte se va ocupá pe lángha informatiunile despre starea si aspiratiunile politice ale romaniloru din Ungari'a si Transilvani'a, in partea sa literara si cu nisiintiele nóstre culturale, cu istori'a nóstra, publicându tractate scientifice, traductiuni ale productelor mai insemnate din literatur'a nóstra si impartasiri despre inepaturile nóstre in arta.

Fasciculu de Ianuarie va aparé la mijloculu lunei curinte cu unu cuprinsu politicu si literariu bogatu si cu trei ilustratiuni.

Pretiu abonamentulu face pe unu anu intregu pentru Austro-Ungari'a 10 florini, pentru Romani'a 20 franci in auru si se tramite directiunei in Resicza (Banatu).

Abonamentele se facu numai pe anulu intregu.

Anuntiu de abonamentu.

Cu 1 Ianuaru 1888 se incepe cursulu alu XIX-lea alu foiei

„TRANSILVANI'A“

pe anulu 1888.

Dupace in siedinti'a II a adunarei generale dela Alb'a-Iuli'a tñnuta in 9 Augustu 1886 s'a reasumatu concludulu adunarei generale din Orescia si s'a decisu, cá din 1 Ianuaru 1887 nu numai membrii fundatori si pe viatia, ci si toti membrii ordinari ai asociatiunei transilvane se primésca acésta fóia gratis si franco de portulu postei, asia avemu onóre a face cunoscutu, cá la toti domnii membrii ordinari, câtu platescu regulatu tax'a de 5 florini v. a. pe anu, se va trimite Transilvani'a gratis pe fie-care anu.

Pentru nemembrii pretiu este 3 fl. v. a. pe anulu intregu. Afara din monarchia 9 franci. Pe creditu nu se dà ; nici se primesce abonamentu pe semestru, ci numai pe anulu intregu.

Nri singuratici din anii trecuti nu se dau, càci tóte exemplariele remase neabonate s'au legatu in brosiure si ele formédia proprietatea Asociatiunei. Din aceste se vendu cu câte 2 fl. 1 exemplariu.

Din anii 1868 si din 1881 nu se mai afla nici unu exemplariu ; din ceilalti ani se afla.

Banii de prenumeratiune se trimitu cu mandatu postalulu de a dreptulu la **Comitetulu Asociatiunei transilvane in Sibiu.**

Redactiunea.